

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Media-alan koulutusohjelma

Anne Riihelä

SALAISUUS SADEMETSÄN UUMENISSA: Tarina elämispalveluiden tienviittana Joensuun kasvitieteelliselle puutarhalle

Opinnäytetyö
Toukokuu 2016

Karelia
AMMATTIKORKEAKOULU

OPINNÄYTETYÖ
Toukokuu 2016
Media-alan koulutusohjelma

Länsikatu 15
80110 JOENSUU
050 3116310

Tekijä(t)
Anne Riihelä

Nimeke
SALAISUUS SADEMETSÄN UUMENISSA: Tarina elämispalveluiden tienviittana Joensuun kasvitieteelliselle puutarhalle
Toimeksiantaja
Joensuun kasvitieteellinen puutarha, Botania

Tiivistelmä

Tämä opinnäytetyö tutkii mahdollisuuksia kehittää palvelua tarinallistamisen keinoja hyödyntäen. Esimerkkinä käytetään Joensuun kasvitieteellistä puutarhaa, Botaniaa, jonka tarjoamien palveluiden tueksi luotiin elämyksellisen esittelykierroksen käsikirjoitus, ”Salaisuus sademetsän uumenissa”.

Työn tavoitteena oli perehtyä käsikirjoituksessa hyödynnetyn tietoperustan eri osa-alueisiin ja niiden synnyttämiin jalostusmahdollisuuksiin. Lähdemateriaali koottiin pääasiallisesti tarinallistamista, elämystoimintaa, mytologiaa sekä ympäristökasvatusta käsittelevistä teoksista. Lopullisena tavoitteena oli luotua käsikirjoitusta ja sen tietoperustaa reflektoiden viitoittaa vaihtoehtoisia kehityssuuntia Botanian tarjoamien palveluiden elämyksellisyyden lisäämiseksi.

Käsikirjoituksen pohjalta toteutetun esityksen ansiosta ideoinnin lähtökohdat olivat käytännönläheisiä. Tarinasta muotoutunut elämispalvelu osoitti konkreettisesti, millaiset ratkaisut Botanian tapauksessa lisäävät asiakkaiden mielenkiintoa yksittäistä palvelua kohtaan. Toteutettu esitys on oivallinen lisä Botanian ohjelmistoon sellaisenaan, mutta se voi tarpeen mukaan toimia myös keinona lisätä elämyksellisyyttä muihinkin Botanian tarjoamiin palveluihin.

Kieli
suomi

Sivuja 37
Liitteet 1
Liitesivumäärä 13

Asiasanat
tarinallistaminen, elämyksellisyys, mytologia, ympäristökasvatus, Botania

Karelia
UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

THESIS
May 2016
Degree Programme in Media Studies

Länsikatu
FI 80110 JOENSUU
FINLAND
+358 50 3116310

Author
Anne Riihelä

Title
THE HIDDEN SECRET OF THE RAINFOREST: The story as a guideline for creating experiential services in Joensuu Botanical Garden.
Commissioned by
Joensuu Botanical Garden, Botania

Abstract

This thesis explores the possibilities of using a story based service design as a method to improve a specific service. The Joensuu Botanical Garden serves as an example, here, to which a script for a guided experiential tour, "The hidden secret of the rainforest", was created.

The object of this study was to re-examine the source materials of the script and thereby to discuss possibilities for further development of a service through such ideas. Literary sources were mainly focusing on story design, experiential activities, mythology and environmental education. The main goal was to create a guideline for improving experiential services in Botania by using script and its source material as a base of reflectivity presented in the report.

The experiential tour, which was made on the basis of the script, gave the brainstorming sessions a practical perspective. The scripted story was turned into an experiential service, and it provided new ways that may help to increase customer interests for such specific services. The tour is an excellent addition to Botania's events as such, but it can also serve as a way to add experiential elements to other services that Botania offers to its customers.

Language
Finnish

Pages 37
Appendices 1
Pages of Appendices 13

Keywords
Story design, experience, mythology, environmental education, Botania

Sisältö

1	Johdanto.....	5
2	Työn lähtökohdat ja keskeisten käsitteiden esittely.....	6
2.1	Tilaaja ja työn lähtökohdat.....	6
2.2	Keskeiset käsitteet ja tietoperustan valintaperusteet	7
3	Tarinallistamisen taikaa	8
3.1	Tarinallistaminen ja elämyksellisyys.....	8
3.2	Tarinallistaminen ja Botania	13
4	Mytologian kiemuroita	14
4.1	Mitä ovat uskomustarinat?	14
4.2	Valloittavat haltiat	16
4.2.1	Veden- ja metsänhaltiat	18
4.2.2	Puiden- ja kasvien haltiat	19
4.3	Kiehtovat kasvimyytit.....	20
4.4	Mytologia ja Botania	21
5	Ympäristökasvatuksen ihmeitä.....	23
5.1	Ympäristökasvatusta kautta sukupolvien	23
5.2	Ympäristökasvatus ja Botania	27
6	Pohdinta	33
	Lähteet	35

Liite

Liite 1 ”Salaisuus sademetsän uumenissa”-käsikirjoitusteos

1 Johdanto

Näettekö? Nämä pikkuruiset siemenet suorastaan pursuavat elämää. Ja nyt, katsokaa ympärillenne. Kaikki kasvit, niin sievät kukat kuin mahtavat puutkin, ovat saaneet alkunsa tällaisesta siemenestä. Aarteista arvokkain on elämä, mutta jotta se säilyisi, on sitä vaalittava huolella. (Salaisuus..)

Joensuussa toimiva kasvitieteellinen puutarha Botania tarjoaa kävijöilleen mahdollisuuden sukeltaa sademetsän syvyyskseen vuodenajasta riippumatta. Maailman pohjoisin ja Suomen ainoa trooppinen perhospuutarha on tullut yleisölle tutuksi muun muassa lukuisten, koko perheelle suunnattujen tapahtumien kautta. Tropiikin ihmeet kietovat pauloihinsa niin koululaiset, eläkeläiset kuin turistitkin. Botanialla vierailleville ryhmille voidaan pyynnöstä järjestää opastettuja esittelykiertoja, jotka ovat sisällöltään vahvasti informaatiopainotteisia.

Perinteisen esittelykierron rinnalle kaivattiin ilmaisultaan vapaamuotoisempaa näytöstä, jossa elämyksellisyys korostuisi tarinallistamisen kautta. Kyseisen esittelykierron perustana toimi minun ja opiskelijatoverini yhteistyönä luotu käsikirjoitusteos ”Salaisuus sademetsän uumenissa”, joka luotiin toimeksiantona teoksen tilaajan toiveiden mukaisesti. Teoksen tavoitteena oli tarjota kävijöille mahdollisuus tutustua kasveihin sekä niihin kytkeytyvään mytologiaan tarinan ja leikkimielisen toiminnan kautta. Yleisöä ohjasi kaksi näyttelijää, joille rakennettiin pohjoismaiseen mytologiaan nojaavat roolihahmot. Hyväntahtoinen kasvien haltia sekä ilkkurinen hiisi johdattivat kävijät aartenetsintämatkalle, jonka päätteeksi yleisöä heräteltiin pohtimaan ihmisen suhdetta luonnossa tapahtuvaan kasvuun ja kehitykseen.

Elämyksellisyys ja tarinallistaminen ovat oivallisia keinoja nostaa esille valittuja aihealueita sekä teemoja. ”Salaisuus sademetsän uumenissa”-teoksessa yhdeksi ehdottomasti tärkeimmistä teemoista nousi ympäristökasvatus. Tässä opinnäytetyössä kokoan yhteen käsikirjoitusta varten keräämäni pohjamateriaalin, ja tarkastelen sen vaikutusta lopullisen kokonaisuuden muodostumiseen. Keskityn myös pohtimaan, kuinka ympäristökasvatuksen teemaa voitaisiin jat-

kossa tuoda esille Botanialla hyödyntämällä jo luotuja roolihahmoja sekä niiden ympärille rakentunutta tarinaa.

2 Työn lähtökohdat ja keskeisten käsitteiden esittely

2.1 Tilaaja ja työn lähtökohdat

Alunperin Joensuun yliopiston biologian sekä siihen läheisesti liittyvien aineiden opetusta varten vuonna 1986 perustettu kasvitieteellinen puutarha Botania tarjoaa mahdollisuuden kokea tropiikin ihmeitä kaupunkiympäristössä. Botaniaan kuuluu neljää eri suurilmastoa jäljittelevää kasvihuonetilaa, joihin lukeutuvat trooppiikki, kesä- ja talvisadealueet sekä aavikko. Mittava kasvikokoelma tarjoaa laajan kattauksen niin ravinto- mauste-, myrkkyy-, lääke- kuin lääkekasvejakin. Kävijöitä ihastuttavat myös Botanian asukit: trooppiset perhoset sekä kultatöyhökätkä Juuso ja tämän kaksi höyhenpeitteistä toveria, Lasse ja Ilmari. (Botania 2014.)

Vuoden 2015 alkupuolella sain selville, että Botania on osaltaan hallinnoimassa Valoa ja vauhtia -nimistä hanketta. Hankkeen tavoitteena oli hyödyntää paikallisten taiteilijoiden työtä Pohjois-Karjalan matkailupalveluiden voimavarana, sekä verkottaa kulttuuri- ja matkailutoimijoita. Hanke tarjosi mahdollisuuden toteuttaa Botanialle esittelykierroskäsikirjoituksen, jonka painopiste sijoittuisi informatiivisuuden sijaan elämyksellisyyteen. Tilaajan toiveena oli, että inspiraatiota ammennettaisiin Jouko Lehdon (2008) luomasta ”Myyttien yrtit”-kirjasta, johon on koottu runsaasti kasveihin liittyviä mytologisia tarinoita. Tartuin tilaisuuteen yhdessä opiskelijatoverini, sisareni Maiju Riihelän kanssa. Loimme 13-sivuisen käsikirjoituksen, ”Salaisuus sademetsän uumenissa”, jonka pohjalta toteutettu esitys näki päivänvalon Botanian 30-vuotisjuhlassa elokuussa 2015. Esitys toteutettiin yhteistyössä Esittävän taiteen tila ry:n kanssa, joka järjesti käyttöömmme niin näyttelijät, harjoitustilat, puvustuksen kuin rekvisiitankin.

2.2 Keskeiset käsitteet ja tietoperustan valintaperusteet

”Suomi ja sademetsä yhteen soppii”, kuvastaa mitä oivallisimmin ajatusta, jonka kautta käsikirjoituksen suunnitteluprosessia lähdettiin käynnistämään. Ideointia ruokki pääasiallisesti Botanian sijainti maailmankartalla, mutta myös sen tarjoamat elämys- ja oppimiskokemukset. Millaista voimaa pala tropiikkia antaa kävijälle keskellä synkintä sydäntalvea? Mitä siellä kasvavat kasvit kertovat elämästä toisella puolella maapalloa? Kuinka me voimme osaltamme vaikuttaa siihen, etteivät kasvien elinolot niiden alkuperämaassa vaarannu?

Tietoperustan ytimessä keskeisimmiksi käsitteiksi tässä opinnäytteessä nousevat **tarinallisuus**, **mytologia**, sekä **ympäristökasvatus**. Kahden ensimmäisen sidos käsikirjoitukseen on voimakas ja ilmeinen, kun taas ympäristökasvatuksen näkökulmaa pyrin tuomaan mukaan luotuun tarinaan tässä raportissa. Tällä tavoin on mahdollista pohtia luotujen hahmojen potentiaalia viihdyttäjien lisäksi myös valistajina toimimiseen.

Tietoperustaa on kerätty ja jäsennelty sekä ennen, että jälkeen varsinaista käsikirjoitusprosessia. Hahmojen suunnittelussa hyödynnettyä materiaalia olen kerännyt raporttiosioon runsaimmin, sillä koin sen henkilökohtaisesti tärkeimmäksi osa-alueeksi niin käsikirjoituksen kuin opinnäytetyön kannalta. Tavoitteenani ei ole käydä läpi esimerkiksi käsikirjoittamiseen liittyvää teoriaa, vaan pikemminkin syventyä tarkastelemaan toteutetun käsikirjoituksen suhdetta Botaniaan sekä sen tarjoamiin mahdollisuuksiin jatkoa ajatellen.

Tietoperusta pitää sisällään niin kirjallisia teoksia kuin verkkolähteitäkin. Pääasiallisina lähteinä toimivat suomalaista ja pohjoismaista sekä kasvimyologiaa yleisesti käsittelevät teokset. Niiden lisäksi olen poiminut työn kannalta olennaisia tiedonpalasia myös tarinallistamista, elämystoimintaa, ympäristökasvatusta sekä ympäristöpsykologiaa käsittelevistä teoksista.

3 Tarinallistamisen taikaa

3.1 Tarinallistaminen ja elämyksellisyys

Tarinassa piilee uskomaton voima. Voima, joka taidokkaasti valjastettuna vetoaa niin kuulijan tunteisiin kuin aisteihinkin luoden näin ainutlaatuisen elämyskemuksen. Hyvä tarina vetoaa yleisöön jättäen kuulijan janoamaan jatkoa. Mitä tapahtuukaan seuraavaksi..

Omaperäinen tarina ei ainoastaan viihdytä, vaan se myy. Luomalla yksittäiselle tuotteelle tai palvelulle sitä tukeva tarina, kytetään samalla kasvattamaan kyseisen tuotteen tai palvelun arvoa. Erottautumalla tarinan turvin selkeästi muista, varmistetaan, ettei vaikkapa yrityksen ydinidea ole helppo kopioida. Elämyksellisyyteen, inhimillisyyteen ja merkityksellisyyteen tukeutuva ainutlaatuinen tarina varmistaa parhaassa tapauksessa palvelulle ominaisuudet, joiden avulla asiakas saadaan sitoutumaan yritykseen ja sen toimintaan pitkäaikaisesti. (Kalliomäki 2014, 5.)

Palvelun kytkeytyessä vaikkapa johonkin tiettyyn paikkaan tarinan tehtävä on toimia sulauttavana elementtinä. Suhde, joka paikan ja siellä vierailevan asiakkaan välille muodostuu, takaa elämyksellisyyden. Tarina voi rakentua niin paikkaan liittyvän historiallisen ilmiön, teeman, tapahtuman kuin jonkin tietyn hahmon ympärille. Tarinaa luotaessa olennaista roolia näyttelevät myös arvomaailma sekä kulttuuriarvo. Millaista viestiä paikan toivotaan välittävän vierailijoille? Hyvä ja samastuttava tarina houkuttaa vierailijoita taatusti, mutta sen ympärille on myös helppo tuotteistaa valittuja palveluita. (Komulainen 2013, 46.)

Olennaisiksi osatekijöiksi tarinaa rakennettaessa muodostuvat siis yrityksen arvot sekä tavoiteltu asiakaskohderyhmä. Asiakkaan kokemusta ja sen elämyksellisyyttä tukeva tarina syntyy, kun yrityksen ydintarina käsikirjoitetaan osaksi sen tarjoamia palveluita. Yrityksen toiminnan korostuessa persoonallisena ja

inhimillisenä sen tarjoamat palvelut näyttäytyvät asiakkaille entistä houkuttelevampina. Läpinäkyvyys ja aitous, niin tärkeitä piirteitä kuin ne yrityksen toiminnan kannalta ovatkin, eivät missään nimessä poissulje mahdollisuutta maustaa faktaa fiktiolla. Dramatisoinnin keinoja hyödynnettäessä tavoitteena ei ole kuitenkaan huijata asiakasta sumeilematta, vaan sen sijaan mahdollistaa elämyksellisyys ja yrityksen syvimpien arvojen esilletuonti. (Kalliomäki 2014, 12-13, 47.)

Mitä vaativampaa elämä on, sitä tarpeellisemmiksi elämykset osoittautuvat hyvinvoinnin edistämisen kannalta. Länsimaisissa kulttuureissa elämys mielletään osatekijäksi, jonka avulla tasapainotetaan vaativan ja monimutkaisen elämän mukanaan tuomaa uupumusta. Tuotettu elämyskokemus nähdään palveluksena, sillä sen voimaannuttava vaikutus parantaa yksilön kykyä vastata yhteiskunnan osoittamiin vaatimuksiin. (Perttula 2002, 33.) Sen avulla voidaan tukea myös muun muassa identiteetin rakentumista tai kouluopetuksen kasvatuksellisia tavoitteita. (Saarinen 2002, 5.)

Elämyksellisyys on nyky-yhteiskunnassa vallannut alaa erityisesti markkinoinnin kentällä ja sen seurauksena kulutuksen luonne on lähtenyt kokonaisvaltaisesti muuttumaan. Enää ei niinkään myydä yksittäisiä tavaroita, vaan pikemminkin elämyksiä. Luomalla syvällisempiä merkityksiä arkipäiväisillekin esineille, asiakkaalle syntyy mielikuva ainutkertaisesta tuotteesta joka tarjoaa mahdollisuuden kyetä huippusuorituksiin. Markkinoitaessa vaikkapa paria lenkkikenkiä huipputeknologisenä tuotteena, asiakas voi kokea jo kenkiä ostaessaan itsensä tietyllä tapaa voittajaksi. Tavaroiden lisäksi elämyksellisyyttä markkinoidaan aineettomassa muodossa, esimerkiksi seikkailuina ja elämysmatkoina. Kyseessä on laajeneva tuotannonala, josta voidaan puhua elämysmarkkinointina tai elämys-teollisuutena. (Väyrynen 2010, 20.) Sen puitteissa on mahdollista lisätä asiakkaalle tuotettavan palvelun arvoa kehittämällä tarjotun palvelukokemuksen elämyksellisyyttä. (Kalliomäki 2014, 21). Mutta millä tavoin aineettomien elämysten markkinointi poikkeaa hyötytavaroihin liittyvien elämysten markkinoinnista?

Aineeton elämys on tuotteistettavissa, mutta esimerkiksi teollisen tuotannon ja tuotteiden perusolemuksesta poiketen sen tuotanto ja kuluttaminen ovat pää-

asiallisesti samaan aikaan ja paikkaan sidottuja. Elämysten hetkellisen ja tilasidonnaisen luonteen vuoksi elämystuotteita ei myöskään ole mahdollista varastoida. Vaikkapa elämyksellisenä kokemuksena markkinoitava lentomatka on elämyksellinen vain ja ainoastaan siinä tapauksessa, jos asiakas ostaa lipun kyseiselle lennolle. Ellei asiakas osta lippua, elämystuote menetetään kyseisen päivän osalta sillä sitä ole mahdollista varastoida myöhempää käyttöä varten. (Saarinen 2002, 5, 8-9.)

Kokemukset ovat tärkeitä, ja ne ovat osa jokapäiväistä elämäämme. Elämys rakentaa osaltaan kokemusta, joka näyttäytyy ihmismielellä erilaisina mielikuvina. Koska elämykset perustuvat yksilön omakohtaiseen tapaan kokea tietynlainen toiminta, osalle elämys voi tarkoittaa vaikkapa hyvään kirjaan uppoutumista ja toisille taas laskuvarjohyppäämistä. (Latomaa 2007, 39-40.)

Mutta millaisia ulottuvuuksia elämys sitten pitää sisällään? Millaisilla ominaisuuksilla elämyksen käsitettä on mahdollista kuvata ja jäsenellä? Pääpiirteittäin elämyksiä on mahdollista jaotella neljään tyyppiin:

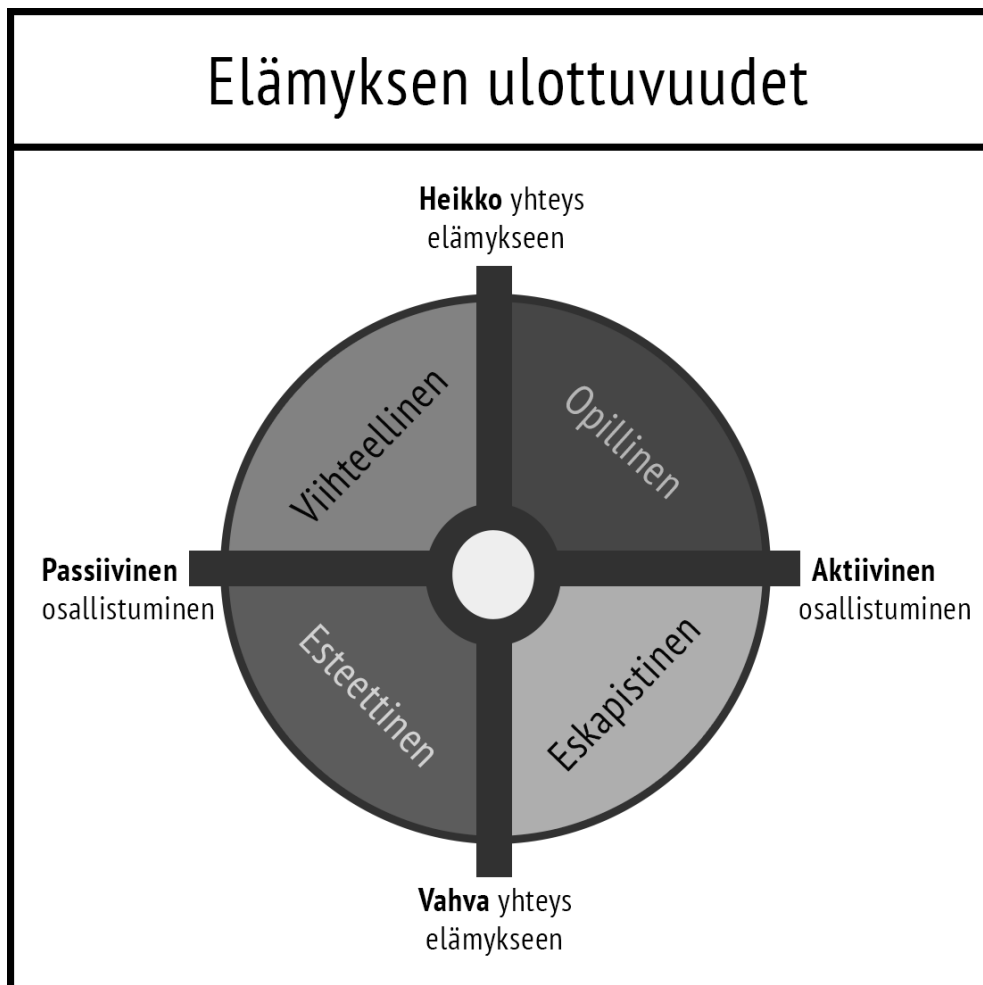
- Viihteellinen
Aistien kautta passiivisesti omaksuttu elämyksen ulottuvuus, jonka tavoitteena on saavuttaa asiakkaan huomio. Esimerkkejä viihteellisestä ulottuvuudesta voivat olla vaikkapa television katselu tai teatterissa käynti.
- Opillinen
Ulottuvuus, jonka tavoitteena on opettaa asiakkaalle jotain uutta, parantaa tämän tietämystä ja taitoja aktiivisen osallistumisen kautta. Ulottuvuuden määritelmän täyttymisen kannalta on olennaista, että asiakas tempautuu mukaan tilanteeseen tai toimintaan niin henkisesti kuin fyysisestikin. Opillinen ulottuvuus syntyy vaikkapa osallistuttaessa itsepuolustus- tai kielikurssille.
- Esteettinen
Asiakkaalla on tämän ulottuvuuden puitteissa hyvin vähän vaikutusta itse elämykseen, sillä esteettisen ulottuvuuden tavoitteena on

upottaa kokija tapahtumaan tai ympäristöön. Tästä ulottuvuudesta hyvänä esimerkkinä toimii vaikkapa vierailu taidemuseossa.

- **Eskapistinen**

Aktiivista osallistumista vaativa ulottuvuus sisältää muita ulottuvuuksia suuremman syventymisen tason. Eskapistinen ulottuvuus tulee esille vaikkapa esiinnyttäessä näytelmässä tai konsertissa. (Pine & Gilmore 1998.)

Elämyksen ulottuvuuksia on mahdollista havainnollistaa kuvalla 1, joka toimii oivallisena työkaluna pohdittaessa esimerkiksi yrityksen tarjoamien palveluiden vaikutusta asiakkaaseen. Millaisia elämyksen ulottuvuuksia vaikkapa juuri Botanica pääasiassa tarjoaa asiakaskunnalleen? Kuinka vähemmälle huomiolle jääneitä elämyksen ulottuvuuksia olisi mahdollista korostaa?

Kuva 1. Elämyksen ulottuvuudet (mukaillen Pine & Gilmore 1998.)

Tarve kokea elämyksiä ohjaa yhä useammin etenkin modernia matkailijaa. Matkailupalvelut ovat elämystalouden edelläkävijöitä ja niiden ydin rakentuu sen elämyksen ympärille, jonka matkailija henkilökohtaisesti kokee. Kohde, ympäristö, sekä esimerkiksi henkilöstö ovat ydintä tukevia elementtejä, välineitä joilla elämyskokemus kyetään saavuttamaan. (Borg & Kivi & Partti 2002, 29-30.) Tarkasteltaessa elämystä nimenomaan matkailutuotteiden näkökulmasta, karkean jaottelun tuloksena elämyksen lähteitä on mahdollista jaotella kolmeen eri tyyppiin. Mielihyvän kokemisen lähteinä voivat siis toimia kyseisen jaottelun perusteella sekä fyysiset, sosiaaliset että mentaaliset elämykset. (Komppula & Boxberg 2002, 30.)

Fyysisistä elämyksistä puhuttaessa voidaan viitata erilaisiin liikunnallisiin aktiviteetteihin tai esimerkiksi seikkailumatkailuun. Myös hyvinvointimatkailuun linkittyviä terveyden ylläpitämiseen tai fyysiseen rentoutumiseen keskittyviä palveluita voidaan pitää fyysisiä elämyksiä synnyttävänä lähteenä. Sosiaalisiin elämyksiin lukeutuvat tapahtumat, joissa joukkokokemus muodostaa suuren osan kokonaiselämyksestä. Tällaisia ovat esimerkiksi musiikkifestivaalit. Matkustamisen motiivien liittyessä vaikkapa yhteiseen ajanviettoon perheen kanssa, tai uudelleenlaiseen kulttuuriin tutustumiseen, pyritään tyydyttämään sosiaalisten elämysten kokemisen tarvetta. Mentaalisten elämysten keskiössä taas ovat esteettiset ja henkiset kokemukset, jotka voivat rakentua esimerkiksi kulttuurin, perinteiden, historian tai taiteiden kokemisen kautta. Yksilöllisen elämyksen voi muodostaa vaikkapa luostarissa hiljentyminen. Hengellinen joukkokokemus sen sijaan rakentuu sosiaalisten elämysten kautta, esimerkiksi osallistuttaessa pyhiinvaellukselle. (Komppula & Boxberg 2002, 30-31.)

Vaikka matkailukohde suhteutuukin koettuun elämykseen, se ei suinkaan tuota sitä automaattisesti. Nykypäivän markkinoinnin perustuessa pitkälti tunteeseen, unelmiin ja tarinoihin, vaaditaan matkailupalvelun tuottajilta ja markkinoijilta kasvavassa määrin valmiuksia ymmärtää, kuinka asiakas kokee palvelun ja mitä elämyksellisyys pohjimmiltaan merkitsee. Elämys matkailussa voi ilmetä esimerkiksi yhteisenä kokemuksen tai oman kokemuksen suhteena toisten kokemukseen. Olipa kyse sitten yhtenäisyyden kokemisesta suhteessa esi-isiin, tai uuden kulttuurin kohtaamisesta, elämys muuttaa kokijaa sekä hänen tapansa

kokea. Kokemisen tavasta tulee tällöin osa elämystä. Kokija niin ikään muuntautuu, ”tulee toiseksi.” (Borg & Kivi & Partti 2002, 28-30.)

3.2 Tarinallistaminen ja Botania

”Salaisuus sademetsän uumenissa” on puhtaasti Botaniaa varten luotu tarina, jonka tavoitteena oli tuoda lisää ulottuvuuksia värikylläiseen virkistykseen keitääseen. Käsikirjoitusta suunniteltaessa liikkeelle lähdettiin laatimalla liuta yksinkertaisia kysymyksiä. Miksi Botania on olemassa? Mitkä ovat sen vetovoimatekijät? Millä tavoin näitä vetovoimatekijöitä olisi mahdollista korostaa?

Aitous, nostalgia, yksilöllisyys sekä luonnollisuus ovat hyviä esimerkkejä aineettomista arvolupauksista, jotka toimivat tarinallistettavan paikan vetovoimatekijöinä. Mutta millä tavoin arvolupauksia voitaisiin konkretisoida? Tarjoamalla asiakkaalle vaikkapa arvolupauksesta jalostettu palvelu tai kokemus, tehdään arvolupaus näkyväksi ja merkittäväksi. (Komulainen 2013, 13.)

Tarkasteltaessa käsikirjoitusprosessin käynnistämistä arvolupausten konkretisoinnin näkökulmasta yhdeksi tärkeimmistä tavoitteista muodostui Botanian olemassaolon merkityksen korostaminen sekä puutarhakulttuurin että luonnon monimuotoisuuden säilymisen kannalta. Tämän ajatusmallin ohjaamana tarinan loppuhuipennus oli rakennettavissa selkeäksi ja arvolupausta tukevaksi. ”Salaisuus sademetsän uumenissa” muodostuisi aarteenetsintämatkaksi, jonka päätteeksi yleisö palkittaisiin Botanian omilla tuotteilla. Tämän ajatusmallin valossa tarinalla oli siis alku ja loppu. Viitekehyksistä puuttui kuitenkin edelleen varsinainen sisältö. Millainen olisi matka halki Botanian? Kuka tai ketkä sitä johtaisivat?

Tarina herää eloon toiminnan kautta. Toiminnan toteutuminen taas on mahdollista varmistaa luomalla yritykselle tunnistettava roolihahmo. Mainonnassa on totuttu kautta aikojen näkemään runsain mitoin omaperäisiä hahmoja, mutta palvelua tarinallistettaessa päätavoitteena ei ole pelkästään mainostaa, vaan myös nivoa hahmo osaksi tarjottua palvelua. Riippumatta siitä onko kyseessä sankari, antisankari tai vaikkapa karikatyyri, tärkeintä on että hahmo on inhimillinen. Mitä hahmo tavoittelee? Mikä on sen päämäärä? Tarinan suunta ja ete-

neminen riippuvat pitkälti hahmon päämäärästä, ja sen vuoksi kyseinen päämäärä olisi suositeltavaa sitoa tiiviisti yrityksen tarjoamaan palvelulupaukseen. (Kalliomäki 2014, 79-80.)

Luotaessa roolihahmoa Botaniaan kytkeytyvälle tarinalle, tavoitteeksi muodostui jo alkuvaiheessa korostaa hahmon merkitystä niin luonnon tuntijana kuin sen innokkaana suojelemanakin. Alustavan ideoinnin tuloksena syntyneet hahmot eivät kyenneet vastaamaan tavoitteeseen täysin, sillä hahmosuunnittelussa oli lähdetty liikkeelle pikemminkin henkilökohtaisten mieltymysten kuin tilaajan esittämän toiveen kautta. Hyllylle joutuivat niin hullu professori kuin perhosiin pakkomielteisesti kiintynyt klovnikin ja ideoinnissa ryhdyttiin vahvemmin nojaamaan tilaajan toiveeseen kasvimyyttejä käsittelevän kirjasen käytöstä. Mytologian käsitteen kohotessa pinnalle hahmosuunnitteluun liittyvät pulmat tuntuivat ratkeavan kuin itsestään. Miksipä inspiraatiota ei voisi ammentaa mytologiasta itse tarinan lisäksi myös sitä kannatteleviin hahmoihin?

Seuraavan lukuun olen koonnut hahmosuunnittelussa hyödynnettyä tietoperustaa, jonka pohjalta tarinaan rakennettiin kaksi johtavaa roolihahmoa. Perehtymällä pohjoismaiseen ja suomalaiseen mytologiaan sekä hyödyntämällä sen tarjoamaa tietoperustaa tuettiin pyrkimystä luoda uskottavat hahmot, jotka herättäisivät toiminnallaan yleisössä kiinnostusta myös suomalaista uskomusperinnettä kohtaan.

4 Mytologian kiemuroita

4.1 Mitä ovat uskomustarinat?

Ympäristönä Botania tarjosi lukuisia mahdollisuuksia uskomustarinoiden hyödyntämiselle esittelykierroksen aikana, sillä keskeisenä tekijänä etenkin muinaisten uskomustarinoiden synnyssä on toiminut nimenomaan luonto. Tässä tapauksessa Botanian oli tarkoitus toimia niin ikään sulatusuunina lukuisille tari-

noille, joiden lopputuotteena syntyisi uusi ja ainutlaatuinen kertomus. Yhdistelemällä suomalaiselle kansanperinteelle tyypillisiä piirteitä moderneihin elementteihin pyrittiin luomaan kaikenikäisiin kävijöihin vetoava, ajaton kokonaisuus. Luonto kun on aina ollut osa ihmisyyttä, ja sama pätee myös tarinoihin.

Suomalaisille metsä on kautta aikojen näyttäytynyt työn ja toimeentulon tarjoajana, mutta myös paikkana, jossa on mahdollista kokea taianomaisia elämyksiä. Koskematon metsäluonto voimaannuttaa sen siimeksessä samoilevaa, ja ennen vanhaan tavattiinkin anoa metsältä apua hädän hetkellä. Suomalainen kunnioitti metsää todennäköisemmin kuin epäluotettavaa kanssaihmistä ja etsi sieltä tarpeen tullen vastauksia elämää suurempiin kysymyksiin. (Lähde 2004, 37-39.)

Aikoina, jolloin television saati internetin olemassaoloa ei kyetty vielä edes kuvittelemaan, työteliään väen viihdykkeeksi tavattiin illan pimeinä tunteina sepittää tarinoita. Tarinoita, jotka käsittelivät ihmisen kohtaamista oudon ja epämääräisen, usein pelottavankin ilmiön tai olennon kanssa. Sekä kertojan että kuulijan mieltä kutkuttava inhimillinen uteliaisuus haki vastauksia selittämättömille tapahtumille uskomustarinoiden kautta, joiden ytimessä piili usein myös ilmentymiä ajalle tyypillisistä yhteisöllisistä asenteista. Varoittavat esimerkit valistivat kuulijaa tuomittavasta käyttäytymisestä ja sen seuraamuksista, ja oivallisimmin uskomustarinoiden rakennetta luonnehtineekin lainaus: ”Jos toimit näin, tapahtuu tätä. Ja ´tämä´ on usein kauheita.” (Europaeus 2008, 9-12.)

Suomalainen kansanperinne pitää sisällään monenlaisia osa-alueita. Uskomustarinoiden lisäksi viihdettä tarjosivat leikit, sanonnat sekä kansansadut. Vaikka uskomustarinoiden ja esimerkiksi kansansatujen polut risteävät useammassakin kohtaa hahmojen tai tapahtumien osalta, niitä ei ole syytä sekoittaa keskenään. Satuja ei oltu tarkoitettu todesta otettaviksi, kun taas uskomustarinat esitettiin usein totena tai vähintäänkin mahdollisesti totena. (Leppälahti 2012, 11, 13.)

Niin kutsuttu ”perinteen kielioppi” määrittelee uskomustarinoille myös muita olennaisia ominaispiirteitä, jotka erottavat ne selkeästi saduista. Saduille ominainen tapa koota yhteen lukuisia eri tyyppisiä hahmoja poikkeaa uskomustari-

noiden tavasta keskittyä kuvaamaan ainoastaan yhtä hahmotyyppiä. Sen lisäksi konkreettiset uskomustarinat kiinnittyvät aina tiettyyn maantieteelliseen ympäristöön, sillä eri alueilla uskomusolennoista saatetaan käyttää toisistaan poikkeavia nimityksiä. (Leppälahti 2012, 14.)

4.2 Valloittavat haltiat

Kokoamalla perustavanlaatuaista tietoa haltioista oli mahdollista hahmottaa, millaisia ominaispiirteitä ja uskomuksia kyseisiin hahmoihin on aikojen saatossa liitetty. Tähän osioon on koottu listaus erilaisista haltiatyypeistä kuvauksineen. Listausta osoittautui hyödylliseksi valittaessa roolihahmoihin liitettäviä ominaispiirteitä. Myös muiden tarinaan kytkeytyvien sivuhahmojen kannalta listaus näyttäytyi hyödyllisenä, sillä sen turvin käsikirjoituksessa kyettiin määrittelemään tarkemmin hahmojen välisiä suhteita sekä keskinäisen kanssakäymisen toimintamalleja.

Haltiat palvelevat sekä pyhiä että vähemmän pyhiä tarkoituksiperiään eri paikoissa eri tavoin. Vesistöalueiden lempeästi liplattavien laineiden ja kuohuvien pyörteiden tuntumassa voidaan tavata niin hyväntahtoisia veden väen asukkaita kuin kavalia ja verenhimoisia hirviöitäkin. Sankat metsiköt taas toimivat niin kasveista ja eläimistä huolehtivien haltioiden kuin pimeydessä viihtyvien, riitaa kylvävien hiisienkin asuinpaikkoina. (Ranta 1996, 9, 37.)

Yliluonnolliset otukset ovat kautta aikojen saaneet jalansijaa kansantarinoissa ympäri maailman, ja luonnollisesti kansojen käsitykset yksittäisistä olennoista ovat vaihdelleet merkittävässä määrin. Jo yli kahden tuhannen vuoden ajan ihmiset ovat kertoneet kansantarujen, satujen, runojen ja näytelmien muodossa erilaisia tarinoita haltijoista. Olennoista, jotka kykenevät tuomaan muassaan niin terveyttä ja rikkautta kuin harmia ja hammasten kiristystäkin. Nokkelat ja vikkelät haltiat ovat varhaisessa kansanperinteessä herättäneet ihmisissä hermostuksensekaista kunnioitusta, eikä ihme. Haltioiden maagisilla kyvyillä on pystytty tuottamaan ihmiselle yhtä lailla mittaamatonta onnea kuin epäonneakin. (Allen 2005, 14, 16.)

Hyvät haltiat ovat tietyin ehdoin voineet vaikkapa siunata vastasyntyneen lapsen varmistaen näin paremman alun uudelle elämälle. Palkkiona haltioille tehdyistä palveluksista ihmiset ovat saaneet vakkansa täyteen kultaa, tai vaikkapa jonkin vaatekappaleen tai esineen jossa piilee taianomaisia voimia. Monenkirjainen haltiaväki kätkee kuitenkin sisäänsä myös ilkeämielisiä yksilöitä. Ihmisiin vihamielisesti suhtautuvat haltiat pyrkivät kaikin keinoin aiheuttamaan varomattomille tarpeetonta mielipahaa. Kiusoittelun ja säikäyttelyn lisäksi ne voivat tartuttaa uhriinsa sairauden tai jopa ryöstää pieniä lapsia ja jättää tilalle omia lapsiaan, vaihdokkaita eli keijukaislapsia. (Allen 2005, 15-19, 22.)

Haltiat ovat suomalaisessa uskomusperinteessä fantasiakirjallisuuden luomasta kuvasta poiketen toimineet lähinnä tiettyjen luonnonpaikkojen, rakennusten ja ihmisten suojelejoina. Haltia on voinut yhtä lailla edustaa niin kuoleman ennettä kuin eräänlaista suojeelusenkeliäkin, joka varjelee ihmistä tätä uhkaavilta sattumuksilta ja vaaroilta. (Leppälahti 2012, 35-36.) Vaikkapa metsänhaltia on saatanut tarinoissa yllättää retkeilijän seuraavanlaisesti:

Kerrotaan sellaistaikin, että kun ihminen yöpyi metsässä, niin keskellä yötä saattoi joku tulla ja käskeä nousemaan heti ylös. Retkeiläinen kummastui herätyksestä ja siitä, kuka häntä keskellä metsää häiritsee. Mutta kun hän sitten nousi ja siirtyi vähän sivummalle, niin suuri puu kaatuikin juuri hänen leiripaikkansa päälle. Ilman varoitusta hän olisi jäänyt puun alle. Metsänhaltia se oli, sellainen, jolla ei ollut oikein edes nimeä. (Ojanen & Jokinen 2007, 10-11).

Haltiaväelle tyypillisiä ulkonäöllisiä piirteitä on mahdotonta rajata kapealaisesti, sillä haltia voi näyttäytyä ihmiselle niin lapsen, aikuisen, vanhuksen kuin eläimenkin hahmossa. Olipa kyseessä sitten pikkuruinen, sormenmittainen kasvinhaltia tai kookas, pituudeltaan puunlatvaa hipova metsänhaltia, haltia sulautuu aina ympäristöönsä tavalla tai toisella. Sen vuoksi ihmissilmä harvoin tavoittaa haltiaa ja mikäli tavoittaa, haltia on tällöin itse päättänyt omasta tahdostaan näyttäytyä ihmiselle. (Leppälahti 2012 37, 43-44.)

Teknologian lisääntyminen sekä kaupungistuminen ovat vuosikymmenien saatossa tehneet ymmärrettävästi hallaa ihmisten kyvyille uskoa haltioiden olemassaoloon. On kuitenkin paikkoja, joissa taruolentoja vaalitaan edelleen tärkeänä osana kulttuuriperimää. Tällaisiin paikkoihin lukeutuu muun muassa Irlannissa sijaitseva Carlingfordin kylä, jossa pubinomistajan väitetään vuonna 1989 löytä-

neen menehtyneen menninkäisen jäänteet sekä vaatekerran lähteen luota. Totta tai ei, pubinomistajan asetettua menninkäisen jäänteet näytille publiinsa, kaupungissa alettiin tapahtuneen vuoksi toteuttaa uudenlaista perinnettä. Kyseinen perinne tunnetaan edelleen menninkäisjahtina, joka tosin ei vahingoita uhanalaisia menninkäisiä sillä jahdin kohteena ovat ainoastaan muovista valmistetut näköispatsaat. (Gallagher 2014.)

4.2.1 Veden- ja metsänhaltiat

Kaikista haltioista voimakkaimpana pidetyt vedenhaltiat herättivät kunnioitusta ja pelkoa niin uimareissa, venematkaajissa kuin kalastajissakin. Niillä oli tapana viedä ihmisiä mukanaan veden synkkiin syvyyksiin, mutta yksinomaan pahoja ja vaarallisia ne eivät kuitenkaan olleet. Kohteliaat ja avuliaat vedellä liikkujat vedenhaltia saattoi nimittäin palkita vaikkapa runsaalla kalasaaliilla. (Leppälahti 2012, 46-47.)

Sanotaan, että kerran metsänhaltijan valtaan joutunutta jää kalvamaan ainainen kaipuu metsään. Kuten kaikki luonnonhenget metsänhaltiat voivat olla oikullisia ja asettua yhtä lailla ihmisen puolelle kuin tätä vastaanakin. Pienen uhrilahjan johdosta tarjottu metsästysonni saattoi olla haltian mielenilmauksen osoitus siinä missä metsän syvyyksiin eksyttäminenkin. Koska haltia on vahvasti osa metsää, se kykenee esiintymään monessa eri hahmossa. Tyypillisimmin metsänhaltia tunnetaan hyvin kauniina nuorena naisena, joka koettaa vietellä metsässä työskenteleviä tai siellä asuvia miehiä. (Egerkrans 2014, 47-48.)

Lähdeteoksissa metsänhaltijat kytkeytyvät yleensä hyvin vahvasti pohjoismaisiin ympäristöihin. Tämä ei kuitenkaan estänyt hyödyntämästä metsänhaltioiden perusominaisuuksia kivijalkana, sillä sen varaan oli mahdollista rakentaa oma-peräinen tyyppikuvaus sademetsänhaltiasta. Toiselle johtohahmoista sademetsänhaltian rooli koettiin sopivaksi, sillä tällöin hänen asemansa luonnon kokonaisvaltaisena tuntijana korostui. Myös viittaukset lajitovereista oli tämän myötä yksinkertaista upottaa osaksi kokonaiskuvaa.

4.2.2 Puiden- ja kasvien haltiat

Luonnon monimuotoisuus tarjoaa tutkijansa ihasteltavaksi laajan alati kukoistavan kasvien kirjon: puita, pensaita, kukkia ja kasvustoa niin maalla kuin vedessäkin. Jo muinaisina aikoina uskottiin, että jokaisella kasvilla on oma haltiansa. Näiden salaperäisten, näkymättömissä viihtyvien olentojen tehtävänä oli varmistaa emokasvinsa hyvinvointi. Ohjaamalla kasvia kohti aurinkoa, suojelemalla sitä luonnon tuhoilta tai ohjaamalla pölyttäjähönteisiä sen luo, haltia turvasi kasvin koko elinkaaren. Kasvin lakastuessa haltia katosi, mutta luonnon kiertokulun myötä se palasi aina takaisin. Kasvien haltiat ovat siis tavalla tai toisella aina olemassa, eivätkä ne tiedä tuon taivaallista niin syntymästä kuin kuolemastakaan. (Hjelt 2011, 12-14.)

Pitkäikäisten puiden, niin pienten ja sirojen kuin kookkaiden ja massiivistenkin, haltiat ovat saaneet alkunsa emopuunsa siemenestä. Jokaisen puun haltiaa leimaa joukko tunnistettavia piirteitä, ja puusta riippuen haltia voi hahmossaan edustaa vaikkapa suloista nuorta neitoa tai elämää nähnyttä, vanhaa ja viisasta tietäjää. Kaikkia puiden haltioita yhdistää kuitenkin arvokkuus ja avuliaisuus, minkä vuoksi tarjotut pienet huomionosoitukset voivat viitoittaa vaikkapa sienestäjälle tai marjastajalle tien otollisimmalle poimintapaikalle. Puiden haltiat saateen sekoittaa virheellisesti metsänhaltioihin, mutta toisin kuin viimeksi mainitut, puiden haltiat näyttäytyvät harvoin ihmisille kokonaisuudessaan. Metsässä tarpova tietää kohdanneensa puun haltian silloin, kun puunrungosta näyttävät pilkistävän kasvot tai kun oksa vaikuttaa viittoilevan uteliaalle kulkijalle tietä. (Hjelt 2011, 17-18, 22.)

Liikkuvaiset, seikkailunhaluiset ja pikkuruiset kukkien haltiat ovat perusolemukseltaan hauraita ja keveitä. Sen vuoksi niitä tavataan kutsua keijukaisiksi. Siivekkäät kukkien suojelijat pitävät huolta emokasvistaan turvaamalla sen veden saannin ja häätämällä kasvia uhkaavat tuholaiset tiehensä. (Hjelt 2011, 59.) Avuliaat viherkeijut taas tapaavat auttaa köyhiä ja kaltoin kohdeltuja ihmisiä. Nämä vihreään verhoutuneet pikkuruiset olennot voivat toki olla pahanilkisiäkin. Metsässä kulkevan on siis syytä pitää varansa, sillä ärsyttämällä tai jättämällä

keijukaiset palkitsematta, tulee takuuvarmasti johdetuksi harhaan polulta. (Allen 2005, 15.)

4.3 Kiehtovat kasvimyytit

Kautta aikojen ihminen on pyrkinyt määrittelemään itseään ympäröiviä ilmiöitä ja olentoja henkisyyden kautta. Sama pätee myös kasveihin. Luonnonkansojen tapa henkilöidä kasvit, perustui yleensä riippuvaisuuteen jonkin tietyn kasvin olemassaolosta. Olipa kyseessä sitten Perun intiaanien viljelemä maissi tai vaikkapa aasialaisissa kulttuureissa korkealle arvostettu riisi, kasvien ympärille rakentui tarinoita ja perinteitä joiden uskottiin olevan kytköksissä kasveissa eläviin henkiin. (Lehto 2008, 1-2.)

Syvälle maahan ulottuvat juuret, kohti korkeuksia kurottelevat oksat.. Puut ovat etenkin esi-isillemme edustaneet yhteyttä maan ja taivaan välillä. Ravintoa ja suojaa tarjoavat puut kuvastivat yhtä lailla myös elämän kiertokulkua syntymästä kuolemaan, sekä sitä kautta uudelleensyntymään. Yksi tunnetuimmista puihin liittyvistä myyteistä lienee elämänpuumyytti, jota on muunneltu runsaasti eri kulttuurien uskomuksiin soveltuvaksi. (Davies 2016.)

Hedelmät ovat mytologiassa esiintyneet usein yltäkülläisyyden, hedelmällisyyden ja nuoruuden symboleina. Ympäri maailman hedelmiin on liitetty erilaisia uskomuksia ja legendoja, jotka saattavat poiketa toisistaan merkittävästikin. Aasialaisissa kulttuureissa esimerkiksi omena symboloi rauhaa ja appelsiini vaurautta. Länsimaisissa kyseisiin hedelmiin taas on liitetty merkityksiä synnistä tai noituudesta. (Myths Encyclopedia 2016.)

Kukat kuvastavat usein lyhyen elinkaarensa kautta niin nuoruutta ja kauneutta kuin kuolemaa ja sitä seuraavaa uudelleensyntymääkin. Kukkien väreihin ja muotoihin liitettiin ajan saatossa symbolisia merkityksiä, ja näin esimerkiksi valkoisten kukkien ajateltiin edustavan sekä puhtautta että kuolemaa. Kristillisessä symboliikassa muun muassa valkokukkainen lilja muodostui Neitsyt Marian kokeneman synnittömän sikiämisen vertauskuvaksi. Punaiset kukat taas kuvastivat intohimoa ja energiaa. Lukuisissa vertauskuvissa esiintyvä ruusu nähdään

yleensä rakkauden kukkana, mutta sitä pidetään myös marttyyrien ja pyhimysten tunnuksena. (Myths Encyclopedia 2016.)

Entisaikoihin yrteihin liittyviä uskomuksia leimasivat niiden viljelyyn ja käsitteelyyn liittyvät säädökset. Yleisesti uskottiin, että esimerkiksi lääkkeinä käytettävät yrtit tehosivat sairauksiin parhaiten, jos nainen oli kylvänyt ja korjannut ne. Yrttien taianomaisen voiman kuviteltiin ajateltiin myös lisääntyvän, jos kylvö ja korjuu suoritettaisiin nurinkurisesti. Työn tekijän täytyi esimerkiksi käyttää yrtejä leikatessaan ainoastaan vasenta kättään, ja välttää kasvojensa kääntämisen tuulen suuntaa vastaan. Poimittuja yrtejä ei saanut myöskään pudottaa maahan, koska taianomainen voima valuisi niistä tällöin pois. (Swahn 1992, 73.)

4.4 Mytologia ja Botania

Koska Botanialla viihtyvät asiakkaat vauvasta vaariin, roolihahmot oli suunniteltava ensisijaisesti siten, että ne vetoaisivat kaikenikäisiin. Kulttuurinäkökulmaa hahmoihin pyrittiin tuomaan pitkälti suomalaisen uskomusperinteen kautta, sillä Botanian eksoottinen ympäristö tarjosi kiinnostavaa vastakkainasettelun mahdollisuutta pohjoismaiseen tarustoon punottujen hahmojen heijastuspintana.

Yksi merkittävimmistä haasteista piili yhtenäistämässä. Lähdekirjallisuus kuvaili useimpia uskomustarinoissa esiintyvistä hahmoista varsin monisyisesti. Oli kyettävä tekemään valintoja, jotka vaikuttivat merkittävästi muun muassa siihen, kuinka käsikirjoitettavat hahmot suhteutettaisiin uskottavasti niin toisiinsa kuin Botaniaankin. Toisaalta, koska uskomustarinoita eivät sido orjallisen tarkasti määritellyt yksiselitteisyydet, ne olivat melko vapaasti muovattavissa valittua tarkoitusta ja sen luomia viitekehyksiä silmälläpitäen.

Tavoitteena oli luoda selkeää vastapainoa kahden johtavan hahmon välille. Perinteinen hyvä vastaan paha -ajattelutapa toimi yhtenä lähtökohtana, mutta sen ylenmääräinen alleviivaaminen tuntui tarpeettomalta. Pyrkimyksenä oli ennen muuta mahdollistaa hahmoille kehityssuunta, jonka viitoittamiseen yleisö saisi ottaa osaa vuoropuhelun sekä toiminnan kautta. Suunnitteluprosessin tuloksena

syntyivät hyväntahtoinen kasvien haltia Rusina sekä ilkkurinen hiisi Vihtahousu. Rusinan tapauksessa keskeisimmiksi ominaispiirteiksi määrittyivät kohteliaisuus ja vilpitön innokkuus. Painopiste hahmon olemuksessa oli pääasiallisesti positiivinen. Vihtahousu taas edusti vastavoimaa, jonka tarkoituksena oli toimia tarinan kannalta pienimuotoista kaaosta synnyttävänä osatekijänä. Hahmojen välistä vastakkainasettelua ilmenettiin tarinassa myös rooliasuvalintojen kautta. Kuva 2 havainnollistaa hahmojen ulkomuotojen välistä eroavaisuutta.

Kuva 2. Rusina ja Vihtahousu Botanian 30-vuotisjuhlan esityksessä

Mytologian keinoin pyrittiin korostamaan sekä yksittäisiä kasveja että Botaniaa tilana. Lisäämällä kasvihuonetiloihin myös valittuun teemaan liittyviä esineitä, tarinankerronta sai lisää syvyyttä ja samalla se myös satoi kävijän tehokkaammin osaksi taianomaista kokemusta. Asustaako kasvihuonetilan rakenteellisessa lähteessä vedenhaltia? Voisiko vedenhaltialle annettu uhrilahja auttaa eteenpäin aarteenetsintäretkellä? Tällaisiin kysymyksiin tukeutuen tarinaan saatiin luontevasti sulautettua erilaisia mytologian ilmenemismuotoja. Samalla tavoin kasveista kerrottaessa rekvisiitan merkitys korostui.

Paitsi myyttisten kasvien myös hyötykasvien osalta ratkaisu toi tarinallisuuteen toiminnallisen ulottuvuuden. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon agaave, trooppinen kasvi, jonka pitkänomainen lehti kätkee sisäänsä käyttövalmiin, luonnon-

mukaisen neulanpätjän lankoineen. Jo ennen muinoin eläneet intiaanit hyödynsivät agaavea ommellessaan vaikkapa eläimennahkaa kiinni mokkasiineihinsa (Kötke 1993, 550). Miksipä siis samaa keinoa ei voisi hyödyntää vaikkapa keijukuningattaren vahingoittunutta siipeä paikatessa?

Erilaisten esineiden kiinnittäminen osaksi tarinaa voimistaa palvelukokemuksen ja elämyksellisyyden välistä sidosta. Tarinamaailman rekvisiittana erilaiset esineet tukevat tarinan etenemistä ja tuovat ilmi syy-seuraus-suhteita. Koska asiakkaat ovat sekä toimijoita että kokijoita, kaikki toimintaan liittyvä rekvisiitta auttaa tukemaan palvelun tarinaa. (Kalliomäki 2014, 96-97.)

Botanian tapauksessa jopa pelkkiin esineisiin perustuva esittelykierros voisi toimia oivallisena keinona tukea hyötykasveihin liittyvän tiedon mieleenpainuvuutta. Miltä näyttäisi vaikkapa menninkäisten pellavasta kutoma vaate? Kuinka soisi hiiden kuusipuusta rakentama viulu? Tarjottaessa kävijöille mahdollisuus katsella ja kosketella erilaisia hyötykasveista jalostettuja esineitä ja rakentaa osaltaan elämyskokemusta, josta voi parhaassa tapauksessa jäädä käteen kyky arvostaa luonnon antimia aivan uudella tavalla.

5 Ympäristökasvatuksen ihmeitä

5.1 Ympäristökasvatusta kautta sukupolvien

Vuosisatojen saatossa ihmiskunnan kehityksen tahti on kiihtynyt, ja samalla ovat kasvaneet myös ihmisen vaatimukset. Kaikkea löytyy, mutta lisää olisi saatava ja mieluiten nopeasti. Luonnon arvo rinnastetaan sen tarjoaman taloudellisen hyödyn määrään. Enää ei riitä, että luontainen riippuvuutemme ilmasta, auringonvalosta, vedestä ja ravinnosta täytetään. Olemme luoneet itsellemme uusia riippuvuuden kohteita, jotka ovat vahingollisia ja tuhoavia niin meitä itsemme, kuin luontoakin kohtaan. (Salonen 2005, 35, 47.)

Valitettavan usein luonto nähdään loputtomana runsaudensarvena, josta on mahdollista ottaa haluamansa antamatta takaisin mitään, mikä tukisi luonnolle ominaista kasvua ja kehitystä järjellisen aikarajan sisällä. Ihmisen jalostaessa luonnonvaroista materiaa yksittäinen arkipäivän esine voi muuttua yllättävän kuormittavaksi osatekijäksi sen palautuessa hitaasti takaisin luonnon kiertokulkuun. Kuten tunnetussa Raamatun jakeessa sanotaan: "Sillä maasta sinä olet, ja maaksi pitää sinun jälleen tuleman". Tavallisen muovipullon tapauksessa maatumisprosessi voi kuitenkin viedä arviolta jopa 1 000 vuotta (Metsähallitus 2016).

Kelvollisten elinolojen turvaaminen niin nyky- kuin tulevillekin sukupolville, sekä pyrkimys luonnon monimuotoisuuden säilyttämiseen edustavat yhteiskunnalle tärkeitä vastuualueita. Jo 1960-luvun lopulla herättiin huomaamaan, että tämän tyyppisten vastuualueiden esilletuonti vaatii oman kasvatuksen- ja tieteenalansa. Tarpeeseen vastattiin luomalla ympäristökasvatuksen käsite, joka tosin nykyisissä opetussuunnitelmissa sisältyy kestävän kehityksen aihekokonaisuuteen. Vuosikymmenten saatossa ympäristökasvatuksen kentällä on luonnollisestikin koettu muutosta, sillä sen kohteena eivät ole enää ainoastaan lapset ja nuoret vaan myös työyhteisöt sekä suuri yleisö. (Cantell 2004, 12-13.)

Suomen ympäristökasvatuksen seura kiteyttää nykyisen ympäristökasvatuksen määritelmän seuraavanlaisesti:

Ympäristökasvatus on kasvatuksellista toimintaa, joka tukee elinikäistä oppimisprosessia siten, että yksilöiden tai yhteisöjen arvot, tiedot, taidot sekä toimintatavat muuttuvat kestävän kehityksen mukaisiksi. (Suomen ympäristökasvatuksen seura 2014.)

Mitä sitten on kestävä kehitys? Ensimmäisen kerran kestävää kehitystä käsiteltiin vuonna 1987 YK:n Brundtlandin komissiossa. Tavoitteena oli, että kehityksen kestävä keinoin turvattaisiin biologisen monimuotoisuuden sekä ekosysteemin toimivuuden säilyttäminen. Prosessi, joka komission työstä sai alkunsa, on edennyt vuorovaikutteisesti niin valtioissa, kunnissa kuin kansainvälisissä yhteyksissäkin. Kestävän kehityksen periaatteiden valossa koettiin olennaiseksi korostaa esimerkiksi laadukkaan ja kokonaisvaltaisen koulutuksen tärkeyttä,

jonka kautta on mahdollista hahmottaa ihmisen voimavarojen sekä luonnonvarojen välistä vuorovaikutusta. (Ympäristöministeriö 2013.)

Läheinen suhde luontoon muodostetaan usein jo lapsuudessa. Uteliaisuus on kuin alkuvoima, joka ohjaa lapsia tutkimaan ja jäsentelemään kaikkea maan ja taivaan välillä. Hyödyntämällä aistejaan, lapsi laajentaa käsitystään luonnosta. Keräileminen, vertaileminen ja lajittelu ovat oivallisia keinoja luonnon kiertokulun sisäistämiseen. Luonto on paikka, joka tarjoaa puitteet uuden tiedon omaksumiselle, yhdessäololle sekä leikkimiselle ja liikkumiselle. (Nikkinen 2000, 27, 33.)

Olivatpa siis kyseessä sitten perheen yhteiset retket mökille tai vaikkapa mumolaan maaseudulle, tunneside luontoon syntyy usein yllättävien ja ainutlaatuisten kokemusten kautta. Itse poimitun tuoreen mustikan maku, nuotion hellivä lämpö tai soutuveneen alla liplattava vesi ovat hyviä esimerkkejä pienistä, mieleenpainuvista hetkistä, joiden avulla luontosuhteen peruskivi rakentuu.

Suomalainen kuuluu luontoon. Maantieteen ja ympäristökasvatuksen professorin, Sirpa Tanin (2011) mukaan tämäntyyppiset, sukupolvien ajan eteenpäin siirretyt käsitykset ovat vakiintuneet tiukasti suomalaisten mieliin. Kaupungistunutkin suomalainen vanhempi saattaa kokea, että luonto vahvistaa merkittävästi lapsen identiteettiä ja mahdollisuuksien mukaan edesauttaa myös tämän kasvua ympäristövastuullisemmaksi yksilöksi. Ehkäpä näin onkin, mikäli luonto kuuluu oleellisena osana lapsen elämään. Entä jos luontosuhteen rakentuminen perustuu ainoastaan viikonloppuisin tai lomilla tehtyihin retkiin? Voiko kaupungistunut lapsi kiinnostua luonnosta aidosti, mikäli sen vaikutusalue ei yllä lapsen arkiympäristöön? (Tani 2011.)

Huoli kaupungistumisen myötä aiheutuvasta luonnosta vieraantumuksesta ei suinkaan ole herännyt vasta hiljattain. Jo vuonna 1935 ruotsalainen urheilupseeri Gösta Frohm havahtui huomaamaan, etteivät lapset enää juurikaan viettäneet aikaa luonnossa leikkien. Omassa lapsuudessaan kokemiensa positiivisten luontokokemusten inspiroimana Frohm perusti luontokoulun, jonka tavoitteena oli sadunomaisuuden ja seikkailun periaatteisiin nojautuen tarjota lapsille mahdollisuus tutkia luonnon ihmeitä ohjatusti ja turvallisesti. Luontokoulun

ohjaajana toimi metsän väreihin verhoutunut peikko, Metsämörri. Frohmin luomaan hahmoon perustuen luontokoulut nimettiin Metsämörrikouluiksi, ja niistä ensimmäiset käynnistivät toimintansa ruotsalaisissa kaupungeissa ja kunnissa vuonna 1957. (Nikkinen 2000, 11, 16.)

Metsämörrin tehtävänä oli auttaa lapsia muodostamaan tunneside luontoon mielikuvituksen sekä erilaisten aistielämysten kokemisen kautta. Olennaiseksi osaksi Metsämörritoimintaa muodostuivat muun muassa luontoleikit, joiden tiimellyksessä lapset tiedostamattaankin hioivat hieno- ja perusmotoriikkaansa. Yhteenkuuluvuuden tunnetta voimistettiin satuhetkillä sekä opettavaisilla keskustelutuokioilla, joissa jokaiselle lapselle tarjottiin mahdollisuus kertoa henkilökohtaisesti luonnossa kokemistaan elämyksen hetkistä. Monipuolinen ja kattava Metsämörritoiminta on vuosikymmenien saatossa herättänyt kiinnostusta Ruotsin ulkopuolella, ja nykyään Metsämörri-ideologiaa toteutetaan Suomen lisäksi muun muassa Yhdysvalloissa, Norjassa, Kanadassa, Japanissa, Sveitsissä, Hollannissa ja Venäjällä. (Nikkinen 2000, 16-17, 27.)

Ympäristöpsykologiset tutkimukset ovat osoittaneet, että toiminnallisesti aktiivinen vuorovaikutus ympäristön kanssa kehittää lapsen suhdetta ympäristöön. Kun lapsi saa tutustua ympäristöön omaehtoisesti, sen tarjoamat mahdollisuudet auttavat lasta näkemään ympäristön kiinnostavana ja seikkailuntäyteisenä paikkana. Tämä taas ruokkii lapsen innostusta yhtä lailla niin liikkumista, kuin ympäristön tarkempaa tutkimistakin kohtaan. (Kytä 2003, 12.) Ympäristökasvatuksen nivoutuessa osaksi arkiympäristöä, tapa tarkastella tuttua ja turvallista ympäristöä monipuolistuu. Kauneutta havaitaan siellä, missä sitä ei ole aiemmin havaittu ja yksityiskohtiin aletaan kiinnittää enemmän huomiota. Samalla korostuvat myös osa-alueet, jotka kaipaavat parannusta. Arkiympäristöön liittyvä arvostus on vahvasti kytköksissä ympäristövastuullisuuden kokemukseen. Lapsen oppiessa arvostamaan sitä, mikä on läsnä hänen jokapäiväisessä elämässään, lisääntyy kiinnostus vähitellen myös suurempia alueita ja ympäristöjä sekä niihin liittyviä parannuksia kohtaan. (Tani 2011.)

5.2 Ympäristökasvatus ja Botania

Botanialla ympäristökasvatus ottaa ensiaskeleitaan ja sen pääasiallisena kohderyhmänä ovat peruskoululaiset. Tavoitteena on kannustaa koululaisia ympäristövastuulliseen toimintaan sekä lisätä ympäristöherkkyyttä moniaistillisten kokemusten kautta. Esimerkiksi kanelin tuoksu, kaakaon maku ja eukalyptuspuun pinnan tuntu muodostavat yhdessä kokonaisvaltaisia, ainutlaatuisia aistipohjaisia kokemuksia. Aistipohjaisten kokemusten nivoutuessa osaksi luonnon monimuotoisuuden havainnointia, kyky linkittää oma kokemusmaailma opittuun tietoon kasvaa. (Botania 2014.)

”Salaisuus sademetsän uumenissa” ei varsinaisesti tukeutunut sisällössään moniaistillisuuteen, mutta se sisälsi elementtejä joiden kautta jatkokehittelyä moniaistillisuuden suuntaan olisi mahdollista tehdä. Hyvänä esimerkkinä mainittakoon tilanne, jossa yleisön huomio kiinnitetään Botanian kasvihuonetilaan saapuviin keijuhahmoihin musiikin avulla. Äänellisten elementtien käyttö elämys- ja oppimiskokemuksen tehostamisessa on kiintoisa tutkimuskohde. Botanialle opinnäytetyönsä osana äänimaiseman luonut Taavi Hasunen :’(2015) keskittyi työssään tutkimaan, kuinka ihminen ottaa vastaan äänimaiseman ääniä ja millaisia mielikuvia äänet voivat kuulijassa synnyttää. Hasunen kuvailee opinnäyteprosessinsa päätteeksi tekemiään havaintoja muun muassa seuraavalla tavalla:

Katseen suunta kääntyy herkästi äänihavainnon suuntaan joka luo perspektiiviä ympäröivään kasvustoon. - - Äänimaisema mielletään osaksi tilaa ja se rekisteröityy todellisena asiakkaan mielikuviin havaintojen keskittyessä visuaalisiin ja fyysisiin ärsykkeisiin. - - Se ei aseta asiakasta kuuntelemaan teosta vaan virittää kuulemaan ja aistimaan ympäristöä kokonaisuutena. (Hasunen 2015, 39-40.)

Hasusen työ tarjosi esteettisesti miellyttävän kokemuksen, jossa ääni sulautui osaksi tilaa luoden vaikutelman aidossa sademetsässä vaeltelusta. Kuulijan huomion kiinnittävät yksittäiset äänet voisivat kuitenkin äänimaiseman ohella nostaa esiin valittuja huomiopisteitä. Botanian moniaistillisuuteen nojaava ympäristökasvatusmenetelmä hyötyisi monin tavoin äänestä elämys- ja oppimiskokemusta voimistavana välineenä. Kasvihuonetilojen asettamien teknisten rajoitteiden puitteissakin mahdollisuudet äänen käyttöön ovat moninaiset. Kasveihin

liittyvä informaatio ja tarinat on totuttu yleensä kuulemaan ihmisen kertomana. Entäpä jos kasvit osaisivat puhua? Luomalla yksittäisille kasveille tai kasviryhmille ”äänet”, kohtaamiset kasvien kanssa saisivat aiempaa syvällisemmän merkityksen.

Aristoteleen määritelmän mukaan kaikilla elävillä olennoilla, kasvit mukaan lukien, on sielu ja antiikin Kreikassa tavattiinkin uskoa, että kasveihin siirtyneet vainajien henget aiheuttivat esimerkiksi tuulessa keinahtelevan puun huokailevan äänen. (Lehto 2008, 1-2.) Kasvien äänen toimiessa tärkeän viestin välittäjänä, mahdollistetaan samalla kokemus nykyihmisen ja kasvien välille muodostuneen kuilun umpeen kuroutumisesta. Kasvin pyytäessä henkilökohtaisesti Botanialla kävijää suojelemaan luontoa ja sen eri elämänmuotoja, ympäristökasvatuksen syvin sanoma jää mieleen ainutlaatuisella tavalla. Luonto ansaitsee kunnioitusta säilyäkseen kukoistavana, nyt ja aina. Olipa kyseessä sitten hennosti kuiskaileva orkidea tai möreällä äänellä puheleva parkkitammi, jokainen kasvi muistutaisi mieleenpainuvalla tavalla olemassaolonsa merkityksestä.

Kasvien hoitoon ja käsittelyyn liittyviä tapahtumia järjestetään Botanialla vuosittain. Ympäristökasvatuksellisesta näkökulmasta katsottuna vastaavanlainen toiminta tukee luontosuhteen rakentumista merkittävässä määrin. Kasveihin liittyvä puuhastelu auttaa erityisesti lasta ymmärtämään syitä ja seurauksia, riippuvuussuhdetta joka ihmisten ja kasvien välillä vallitsee. Vastuuntunto syntyy vaivannäön ja mielihyvän kokemisen kautta, jota kasvin kasvuprosessin seuraaminen lapselle tuottaa. Kasvin tuottamat aistikokemukset voimistavat yhteenkuuluvuuden tunnetta luonnon kanssa ja samalla lisääntyä myös herkkyys havainnoida omien elintapojen merkitystä kasvien säilymisen kannalta. Ymmärretään, että kasvien voidessa huonosti, voivat huonosti myös ihmiset. (Elo & Järnefelt & Paalanen 2002, 52, 168.)

Erityisesti saduissa kasvien koetaan rakentavan osaltaan vallitsevaa tunnelmaa ja niin kauneuden, kuin onnen näyttämöinäkin toimivat muun muassa salaiset puutarhat sekä mahtavat metsiköt. Lapsen innostusta kasveja kohtaan on yksinkertaista ruokkia liittämällä valistus osaksi satua. (Elo & Järnefelt & Paalanen 2002, 52.) Satujen kautta voidaan nostaa luontevasti esille myös lapsille mielui-

set sankaritarinat sekä niiden eri ilmentymismuodot. Useimmissa kulttuureissa sankareiden teoista kertominen on osa ikivanhaa perinnettä. Seikkailivatpa tarinoissa sitten antiikin kreikkalainen Odysseus, suomalainen Väinämöinen tai amerikkalainen Teräsmies, lapset ovat kautta aikojen kyenneet samastumaan sankareiden kokemiin tuntemuksiin aina voimattomuuden hetkistä voiton huumaan saakka. Vaaroihin antautuminen hyvän asian puolesta on teko, joka inspiroi myös lapsia toimimaan oikein ja suojelemaan heikompiaan. (Kokljuschkin 1999, 106-107.) Sulauttamalla vastuullinen toiminta osaksi leikkien täyttämää sadunomaista maailmaa, syntyy seikkailuja. ”Salaisuus sademetsän uumenissa” on eittämättä yksi niistä.

Löytämisen ilo on olennainen osa seikkailukokemusta. Nykypäivänä kaikki tieto on jatkuvasti käden ulottuvilla, vain muutaman klikkauksen päässä. Olemassa on kuitenkin edelleen asioita, joita voi ainoastaan oppia, ei opettaa. (Joensuu 1992, 5.) Seikkailutoiminnan puitteissa syntyvien oppimiskokemusten perustana toimii vapaus ilmaista erilaisia tunteita, sekä mahdollisuus kokeilla omia rajoja ilman vaaraa. Avainasemassa on luottamus. Lapsen toimiessa tasavertaisen ryhmän jäsenenä, hän oppii tunnistamaan omat kykynsä ja vahvistamaan kehittyvää itsetuntoaan onnistumisen kokemusten kautta. Seikkailutoiminnan tavoitteena ei ole niinkään toiminnan tuloksellisuus, vaan yrittäminen. (Kokljuschkin 1999, 107-108.)

Seikkailutoiminta tarjoaa mainiot puitteet ympäristökasvatuksen toteuttamiselle käytännössä. Kasvatustieteen maisterin, Virpi Louhelan (2010) mukaan seikkailu on integroitavissa erilaisten projektien avulla osaksi peruskoulun oppiaineiden opetusta. Ympäristökasvatukseen tähtäävän opetuksen menetelmänä toimivat siis esimerkiksi luontoretket, joiden puitteissa lapset tekevät havaintoja vuodenaajoista sekä tutustuvat kasveihin ja eläimiin niiden aidossa elinympäristössä. Erityisoppilaiden parissa työskennellyt Louhela mainitsee opetusmenetelmien monipuolistamista käsittelevässä artikkelissaan, että peruskoulujen opetussuunnitelman mukaan toteutettava ympäristötieto koostuu jo alusta alkaen käsitteistä, joiden sisäistäminen voi olla pienille lapsille vaikeaa. Esimerkkeinä Louhela käyttää käsitteitä elollinen ja eloton. Opetuksessaan hän on hyödyntänyt seikkailupedagogiikkaa menestyksekkäästi juuri luontoretkien avulla. Ke-

räämällä luontopolun varrelta vaikkapa kukkia ja karkkipapereita, elollisen ja elottoman käsite konkretisoituu lapsille paljon tehokkaammin kuin kirjasta suoraan lukemalla. Samalla tutuiksi tulevat myös ympäristökasvatuksen periaatteet. (Louhela 2010, 158.)

”Salaisuus sademetsän uumenissa”-esitys sekä sitä varten luodut hahmot Ruusina ja Vihtahousu, ajavat osaltaan eteenpäin Botanialla toteutettavaa ympäristökasvatusta. Painopiste esityksessä ja hahmoissa on kuitenkin pitkälti viihteellinen, sillä seikkailupedagogiikan toteuttaminen opetuksellisessa ympäristökasvatuksessa edellyttää ohjaajalta tietynlaisia tiedollisia ja taidollisia vaatimuksia. Esimerkiksi Metsämörrikouluissa tavoitteellinen ja määrähakuinen seikkailu- ja ympäristökasvatustoiminta toteutuvat muun muassa seuraavanlaisten osaamisalueiden hallinnan kautta:

- Sisältötieto

Opittavan sisällön hallitseva ohjaaja on oikeutettu mahdollisuuteen tehdä tavoitteita, sisältöä ja menetelmiä koskevia valintoja. Mikäli tietoa opittavasta aiheesta ei ole, sitä on hankittava.
- Opetustieto

Ohjaajan ollessa tietoinen pienten lasten oppimisen sisäisestä prosessista sekä lasten kehitystasosta ja tarpeista, hän kykenee tehokkaammin auttamaan lasta yhdistämään tämän kokemat havainnot, kokemukset, teot ja ajatukset opittavaan sisältöön.
- Kontekstitieto

Oppimisympäristönä luonto on monipuolinen ja virikkeellinen. Ohjaajan on kuitenkin oltava tietoinen sen asettamista rajoitteista, sekä lasten tietämystasojen eroista koskien käsitteitä ja ilmiöitä. Ohjaaja ymmärtää myös, kuinka merkittävästi hänen oma suhtautumisenensa luontoon vaikuttaa lasten tapaan suhtautua siihen.
- Opetusopillinen taito

Opittavaa sisältöä on kyettävä käsittelemään lapsen ymmärryksen ja innostuksen mukaisesti, lapselle sopivassa muodossa. Ohjaaja osaa kannustaa lasta keksimään, luomaan ja löytämään ratkaisuja ongelmatilanteisiin, ja sitä kautta omaksumaan uutta tietoa.

- Vuorovaikutustaito

Ohjaajan tulee kyetä asettumaan samalle viivalle lapsen kanssa ja toimia näin tasavertaisena ihmettelijänä ja tutkijana luonnossa. Pyrkimys kasvattaa lapsista itsenäisiä vastuunottajia, perustuu demokratian periaatteiden noudattamiseen. Ohjaaja antaa lapsille mahdollisuuden kysellä ja kertoa kokemuksistaan vapaaksi. Ohjaaja on myös rehellinen, ja jollei hän tiedä vastausta johonkin lapsen esittämään kysymykseen, hän on valmis ottamaan asioista selvää yhdessä lapsen kanssa.

- Arviointitaito

Arvioitaessa pienten lasten toimintaa, ohjaaja tiedostaa monipuolisen ja systemaattisen havainnoinnin merkityksen oppimisprosessin kehittämisen kannalta. Tärkeää on myös kyky arvioida omaa toimintaa, sekä saavutettuja tavoitteita. Toiminnan arvioiminen yhdessä lasten kanssa, sekä keskustelu ovat myös keinoja, joita ohjaaja osaa hyödyntää arvioinnin välineinä. (Nikkinen 2000, 55-57, 59.)

Opetusmenetelmät kehittyvät jatkuvasti, mutta esimerkiksi edellä mainittujen osaamisalueiden ytimessä piilee lukuisia muuttumattomia osatekijöitä. Yhtenä muuttumattomista osatekijöistä mainittakoon vaikkapa lapsen tarve oppia kokonaisvaltaisesti. Perinteiset kouluopetusmenetelmät ovat jo pitkään suosineet oppilaita, joiden vahvuus ilmenee asioiden kielellisessä käsittelyssä. Huomiotta jäävät auttamatta pienet oppijat, joille muiden aistien hyödyntäminen on pääasiallinen keino hahmottaa suurempia kokonaisuuksia. (Louhela 2010, 156.) Juuri tämän tyyppisille oppijoille Botania tarjoaa mitä parhaimman mahdollisuuden kokonaisvaltaisten oppimiskokemusten saavuttamiseen. Moniaistillinen ympäristökasvatus on ehdottomasti osa-alue, jolla haltia Rusina sekä hiisi Vihtahousu voisivat Metsämörrin tavoin toimia kestävien arvojen esiin tuojina.

Seikkailupedagogiikan soveltaminen ympäristökasvatuksen lisäksi myös muihin oppiaineisiin tekee oppimisesta Louhelan mukaan tehokasta ja pysyvää. Pelkät akateemiset taidot eivät nyky maailmassa kannattele pitkälle, mutta lisäämällä seikkailun harjoitteita osaksi opetusta, kasvatetaan oppijan valmiuksia toimia muita kunnioittaen, sekä kaikkia elämänmuotoja arvostaen. Louhela on havain-

nut, että kehon liike ja kokonaisvaltainen kokeminen tunteiden ja aistien kautta, tuottavat mieleenpainuvimpia oppimiskokemuksia niin luokahuoneessa kuin sen ulkopuolellakin. Muun muassa kokeisiin luku saa pontta luontoympäristöstä, sillä esimerkiksi muistettavat vuosiluvut, paikat ja henkilöt jäävät Louhelan mukaan paremmin mieleen ”petäjän kyljestä kuin kirjasta päntättynä”. (Louhela 2010, 156, 158, 160.)

Botanian potentiaali oppimisympäristönä on merkittävä, sillä sen puitteissa on mahdollista toteuttaa myös muiden oppiaineiden opetusta ympäristökasvatuksen lisäksi. Tällä hetkellä Botanialla tarjotaan yläaste- ja lukiotason syventävää historianopetusta, johon ympäristökasvatuksen periaatteet ovat osaltaan kytköksissä. (Botania 2014.) Entä muut oppiaineet? Kiintoisaa pohjaa jatkotutkimukselle tarjoaisi ”Salaisuus sademetsän uumenissa”-esityksen, sekä haltia Rusinan ja hiisi Vihtahousun mahdollisuudet erilaisen oppiaineiden syventämisen välikappaleina. Elämyksellinen esittelykierros toimi oivallisena keinona tuoda historiaa osaltaan näkyväksi mytologiapainotteisen tarinan sekä –hahmojen kautta. Rusina ja Vihtahousu voisivat kuitenkin mahdollisuuksien mukaan toimia myös eräänlaisina tukiopeettajina, jotka Botanian monipuolista kasvihuoneympäristöä hyödyntäen auttaisivat eri ikäisiä oppijoita kohtaamaan ja voittamaan haasteensa. Kappaleen alussa nostin esille ajatuksen moniaistillisuuden laajentamisesta Botanialla siten, että jokainen kasvi saisi omanlaisensa äänen. Voisiko siis vaikkapa sananjalka neuvoa äidinkielen taivutusmuodoissa? Tai kärsimyskukka matematiikan laskulausekkeissa? Riippumatta siitä, millä tavoin moniaistillisuutta lähdettäisiin eri oppiaineiden kohdalla lopulta Botanialla toteuttamaan, kaikkein olennaisin ja merkittävin opillinen arvo tulee aina olemaan kytköksissä Botanian monipuolisiin kasvikoelmiin. Vaikkeivät kasvit juurikaan vastaile niille esitettyihin kysymyksiin, niiden tarjoamat aistikokemukset voivat auttaa meitä ymmärtämään, kuinka paljon ympäristön suojelua edistävä toiminta voikaan vaikuttaa tulevien sukupolvien mahdollisuuksiin selvitä tällä planeetalla.

”Pitäkäämme siis mielemme ja korvamme avoinna luonnon lähettämille viesteille. Ne ohjaavat meitä eteenpäin jännittävällä matkallamme!” (Salaisuus..)

6 Pohdinta

”Salaisuus sademetsän uumenissa” heräsi eloon Botanian 30-vuotisjuhlassa elokuussa 2015. Noin tunnin mittainen esitys kiteytti kuukausien tutkimus- ja käsikirjoitus- sekä ohjaustyön tulokset tiiviiksi paketiksi, jota oli ilo seurata. Esityksen päätyttyä keräsimme työtoverini kanssa epävirallisesti palautetta yleisöltä. Tavoitteenamme oli selvittää, millaisia kokemuksia esitys oli yksittäisille kävijöille tarjonnut sekä millaisten teemojen ympärille esitysten toivottiin mahdollisesti jatkossa rakentuvan.

Palautetta kerättiin sekä aikuisilta että lapsilta. Palaute oli pääosin positiivista, ja erityisesti hahmot saivat kiitosta persoonallisesta esiintymistavastaan. Kritiikkiä saivat vähäisissä määrin lähinnä esitystekniset osatekijät, kuten esityksen kesto, jonka erityisesti pienten lasten vanhemmat kokivat hiukan liian pitkäksi. Palautelomake sisälsi esimerkkejä erilaisista teemoista, joista vastaajat saivat valita itseään eniten kiinnostavimmat ja mielestään kehityskelpoisimmat vaihtoehdot. Vaihtoehtoihin lukeutuivat muun muassa kestävä kehitys, uhanalaisten kasvi- ja hyönteislajien suojelu, ilmastonmuutoksen vaikutukset, ajankohtaiset kulttuuritapahtumat, sekä juhlapyhät. Täytettyjä lomakkeita palautettiin 17 kappaletta, joista lähes jokaisessa esiin nostettiin tarve kestävää kehitystä, sekä uhanalaisten kasvi- ja hyönteislajien suojelua käsitteleviä esityksiä kohtaan. Kokonaisuudessaan kerätty palaute heijasteli kauttaaltaan toivotunlaista reaktiota, joka osoitti että elämykselliselle esittelykierrokselle olisi jatkossakin tilausta, myös ympäristökasvatuksellisen valistuksen välineenä.

Opinnäytetyön toiminnallisen osion koen vastanneen tilaajan tarpeisiin tilaajan taholta annetun palautteen perusteella. Raporttiosiota sen sijaan voisin vertauskuvallisesti ilmaista kekona eri pituisia langanpätkiä, joiden yhteen keriminen vaati luonnollisesti tiettyyn näkökulmaan tukeutumista. Jostakin syystä kyseisen näkökulman löytäminen osoittautui vaikeaksi tehtäväksi, ja tämän vuoksi raporttiosion rakenteen muotoutuminen vei yllättävän paljon aikaa. Tukeutumalla käsikirjoitusta varten koottuun tietoperustaan, epäolennaisiksi koettujen osa-alueiden poisjättäminen raportista helpottui. Valikoituneiden osa-alueiden tieto-

perustan suhteen reflektoinnin mahdollisuusiakin oli tarjolla varsin runsaasti. Luotua käsikirjoitusta ja esitystä kykenin refleктоimaan melko oikeaoppisesti. Ideoinnin pohjana tietoperustan reflektointia en tehnyt aivan yhtä laajasti mutta toisaalta tämäntyypiseen, jatkokehittelyyn tähtäävään ideointiin perehtyisin syvällisemmin mieluiten vasta sen jälkeen, kun esimerkiksi asiakaspalautetta on kerätty mahdollisista myöhemmin järjestettävistä lisäesityksistä.

Tavoitteenani oli, että yhdessä toiminnallisen osion kanssa, raporttiosio tarjoaisi etenkin Botanicalle tiiviin tietopakettin esityksen kannalta olennaisista osa-alueista sekä jatkojalostuksen mahdollisuuksista. Sitä, mihin suuntaan jatkojalostusta kannattaisi tehdä, en halunnut liian orjallisesti määritellä. Pyrkimyksenäni oli tiivistää tarinan ja siitä rakentuneen palvelun näkökulmasta jatkojalostuskelpoisia ideoita, joskin ideoiden konkreettinen toteuttaminen käytännön tasolla vaatisi jälleen oman, pitkällisemmän suunnitteluprosessinsa. Tarinallistaminen, mytologia ja ympäristökasvatus ovat käsitteitä, joiden maaperällä piilee lukemattomia hiomattomia timantteja. Opinnäytetyön tavoitteena on toimia suuntaviittana ja eräänlaisena aarrekarttana, johon tehdyt merkinnät voivat parhaassa tapauksessa johdattaa Botaniaa uudenlaisille poluille – kohti elämysriikkaampia, opettavaisempia ja taianomaisempia palvelukokemuksia.

Lähteet

- Allen, J. 2005. Fantasiatieto. Helsinki: Otava.
- Botania. 2014. Botanian ystävät ry.
<http://www.botania.fi/>. 1.4.2016.
- Borg, P & Kivi, E & Partti, M. 2002. Elämyksestä elinkeinoksi: matkailusuunnittelun periaatteet ja käytäntö. Helsinki: WSOY.
- Cantell, H. 2004. Ympäristökasvatuksen käsikirja. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Davies, S. 2016. The Sacred Trees Of World Mythology. Ancient Code.
<http://www.ancient-code.com/sacred-trees-world-mythology/>
 14.4.2016.
- Egerkrans, J. 2014. Pohjoismaiset taruolennot. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Elo, P & Järnefelt, H & Paalanen, T. 2002. Elävää kulttuuriperintöä. Helsinki: Museovirasto.
- Europaeus, M. 2008. Outoja otuksia, kummia kertomuksia: uskomustarinoita Etelä-Karjalasta. Joensuu: Karjalan Kirjapaino.
- Gallagher, D. 2014. 10 Things You Probably Didn't Know About Leprechauns. TheFW.
<http://thefw.com/things-you-didnt-know-about-leprechauns/>
 30.3.2016.
- Hasunen, T. 2015. Tilaäänikerronta. Karelia-ammattikorkeakoulu. Media-alan koulutusohjelma. Opinnäytetyö.
https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/99469/Hasunen_Taavi.pdf?sequence=1. 4.4.2016.
- Hjelt, M. 2011. Lumoava haltijakansa. Hämeenlinna: Karisto Oy.
- Joensuu, J. 1992. Ajatuksia seikkailusta. Teoksessa Cavén, S. (toim.) Seikkailun mahdollisuus. Helsinki: Kansalaiskasvatuksen keskus ry. 5-8.
- Kalliomäki, A. 2014. Tarinallistaminen: palvelukokemuksen punainen lanka. Helsinki: Talentum.
- Kokljuschkin, M. 1999. Seikkailuun!: varhaiskasvatuksen seikkailukirja. Helsinki: Kirjayhtymä Oy.
- Komppula, R & Boxberg, M. 2002. Matkailuyrityksen tuotekehitys. Helsinki: Edita Prima Oy.
- Komulainen, M. 2013. Maiseman tarina. Sitra.
<http://www.sitra.fi/julkaisut/muut/MaisemanTarina.pdf>. 30.3.2016.
- Kyttä, M. 2003. Children in outdoor contexts. Affordances and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness. Aalto-yliopisto. Väitöskirja.
<http://lib.tkk.fi/Diss/2003/isbn9512268736/isbn9512268736.pdf>.
 4.4.2016.
- Kötke, W. 1993. The Final Empire: The Collapse of Civilization and the Seed of the Future. Google-kirjat.
<https://books.google.fi/books?id=5QSwdbYwfrYC&pg=PA550&lpg=PA550&dq=agave+sewing&source=bl&ots=LBffqE0EDY&sig=i6FHqeQdfTrh7zRIHzV5gzgaSDs&hl=fi&sa=X&ei=78BTVeTLOoTLyAPV3YHICQ&ved=0CD4Q6AEwBTgK#v=onepage&q=agave%20&f=false>. 30.3.2016.
- Latomaa, T. 2007. Seikkaillen elämyksiä: seikkailukasvatuksen teoriaa ja sovelluksia. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.

- Lehto, J. 2008. Botanian tietolaari 5: Myyttien yrtit. Joensuun yliopistopaino: Joensuu.
- Leppälahti, M. 2012. Vahvaa väkeä: kotimaisia uskomus- ja fantasiaolentoja. Helsinki: Finn Lectura.
- Louhela, V. 2010. Seikkailu opetusmenetelmien monipuolistajana. Teoksessa Latomaa, T. Seikkaillen elämyksiä II: Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus. 150-162.
- Lähde, E. 2004. Luovuuden lähteellä: syväekologinen puheenvuoro. Kuopio: Ekometsätalouden liitto.
- Metsähallitus. 2016. Vie mennessäsi se, minkä toit tullessasi. Luontoon.fi. <http://www.luontoon.fi/roskatonretkeily>. 4.4.2016.
- Myths Encyclopedia. 2016. Flowers in Mythology. <http://www.mythencyclopedia.com/Fi-Go/Flowers-in-Mythology.html#ixzz45ciKNjM3>. 12.4.2016.
- Myths Encyclopedia. 2016. Fruit in Mythology. <http://www.mythencyclopedia.com/Fi-Go/Fruit-in-Mythology.html>. 12.4.2016.
- Nikkinen, I. 2000. Metsämörri. Helsinki: Rakennusalan kustantajat.
- Ojanen, E & Jokinen, A. 2007. Peikot, keijut ja haltijat: suomalainen metsänväki. Helsinki: Minerva Kustannus Oy.
- Pine, B & Gilmore, J. 1998. Welcome to the experience economy. Harvard Business Review. <https://hbr.org/1998/07/welcome-to-the-experience-economy>. 4.4.2016.
- Pine, B & Gilmore, J. 1999. The Experience Economy: Work is a theatre & every business a stage: goods and services are no longer enough. Harvard Business School Press: Boston, MA.
- Perttula, J. 2002. Kiintopisteitä, ydinteemoja ja prototyyppejä: luonnos matkailun ja matkailuelämyksen psykologiaksi. Teoksessa Saarinen, J. (toim.) Elämys: Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta? Rovaniemi: Lapin yliopisto. 31-53.
- Ranta, E & M. 1996. Haltijoitten mailla, maahisten majoissa: maan, metsän, veden ja vuoren väki. Helsinki: WSOY.
- Saarinen, J. 2002. Elämyksiä, elämyksiä, elämyksiä: lyhyt johdatus elämystalouteen ja -tutkimukseen. Teoksessa Saarinen, J. (toim.) Elämys: Teollisuutta, taloutta vai jotakin muuta? Rovaniemi: Lapin yliopisto. 5-16.
- Salonen, K. 2005. Mieli ja maisemat: eko- ja ympäristöpsykologian näkökulma. Helsinki: Edita.
- Suomen ympäristökasvatuksen seura. 2014. Mitä ympäristökasvatus on? <http://www.ymparistokasvatus.fi/mita-ymparistokasvatus-on>. 4.4.2016.
- Swahn, J. 1992. Mausteiden maailma: mausteiden alkuperä, ominaisuudet ja käyttö. Helsinki: Otava.
- Tani, S. 2011. Vaikuttava ympäristökasvatus lähtee liikkeelle arkiympäristöstä. Lapset luontoon. <http://www.lapsetluontoon.fi/vaikuttava-ymparistokasvatus-lahtee-liikkeelle-arkiymparistosta/>. 1.4.2016.
- Väyrynen, K. 2010. Elämyksestä elämisyhteiskuntaan – käsitehistoriaa ja kritiikin lähtökohtia. Teoksessa Latomaa, T. Seikkaillen elämyksiä II:

Elämyksen käsitehistoriaa ja käytäntöä. Rovaniemi: Lapin yliopisto-
kustannus. 20-35.

Ympäristöministeriö. 2013. Mitä on kestävä kehitys?

http://www.ymparisto.fi/ymparisto/kestava_kehitys/mita_on_kestava_kehitys

4.4.2016.

Salaisuus sademetsän uumenissa

Elämyksellinen esittelykierros

3.8.2015

Anne Riihelä, Maiju Riihelä

anne.riihela@edu.karelia.fi, maiju.riihela@edu.karelia.fi

NÄYTÖS I

Kohtaus 1 Aavikko

Rusina tarkastelee kaktuskasveja huoneen keskellä ajatuksiinsa syventyneenä. Hän havahtuu huomattessaan yleisön saapuneen paikalle. Ilahtunut Rusina kertoo yleisölle aarteesta ja esittelee itsensä.

RUSINA:

Kuinka mielissäni olenkaan, että pääsitte turvallisesti perille! Olen odottanut teitä sydän innosta pakahtuen, sillä pääsemme tänään suorittamaan yhdessä aivan erityislaatuista tehtävää. Etsimme nimittäin aarretta! Vaan millainen aarre mahtaakaan olla kyseessä? Huhutaan, että aarre paljastaa löytäjälleen elämän salaisuuden. Aarretta on etsitty kautta aikojen tuloksetta, mutta vaistonni sanoo että juuri tänä päivänä koko kasvikunta omistautuu auttamaan meitä aarteen löytämisessä. Pitäkäämme siis mielemme ja korvamme avoinna luonnon lähettämille viesteille. Ne ohjaavat meitä eteenpäin jännittävällä matkallamme! Minä olen Rusina, kasvien haltia. Kiitän teitä armeliaasta avustanne.

Rusina kumartaa. Sitten hän osoittaa lähintä kaktuskasvia.

RUSINA:

Olin parhaillaan tutkimassa näiden erikoisten kasvien ominaisuuksia. Ne ovat lystikkään näköisiä, mutta myös vaarallisia! Kuten huomaatte, kasvin lehdet ovat surkastuneet piikeiksi jottei kukaan pääsisi käsiksi kaktuksen vesivarantoihin. Eli varokaa siis sormianne. Kaktusta ei myöskään kannata syödä. Sanotaan, että se ken maistaa kaktusta, alkaa nähdä mielipuolisia näkyjä ja tulee lopulta hulluksi!

Rusina valitsee erityistarkasteluun suuren agaave-kasvin.

RUSINA:

Tämä kasvi sen sijaan kelpaa moneenkin. Sitä käytetään muun muassa karjan ruokana ja miestä väkevämmän valmistuksessa. Vaan kas kummaa!

Rusina löytää agaaven lehden alta neulan ja langan.

RUSINA:

Tiesittekö, että agaaven lehti todellakin kätkee sisäänsä langan ja neulan? Jo muinaiset intiaanit käyttivät agaaven lehdestä saatua neulaa ja lankaa ompeluun. Tästä on varmasti hyötyä meillekin, joten se on syytä ottaa mukaan.

Rusina kaivaa taskustaan pussukan, johon laittaa neulan ja langan myöhempää käyttöä varten. Hän antaa pussukan kannettavaksi jollekulle yleisöstä, painottaen tehtävän tärkeyttä. Rusina viittaa löytämäänsä neulaan ja lankaan ja mainitsee, että luonnosta on mahdollista löytää myös muita hyödykkeitä.

RUSINA:

Luonto voi tarjota ihmiselle joskus aivan odottamattomiakin hyödykkeitä. Kaikilla kasveilla on jotain annettavaa, ja uskon että tästä tilasta saattaa löytyä jotain muutakin, joka auttaa meitä eteenpäin aarteensinnässä. Huhutaan, että on olemassa kasvi, joka tarjoaa rikkauksia sille ken ymmärtää kääntää katseensa sen juurelle. Mahtaisikohan kyseinen kasvi löytyä jostain tästä lähetyviltä?

Yleisöä kehotetaan etsimään rahapuuta. Rahapuun löydyttyä, sen alta poimitaan kultakolikot. Kolikot laitetaan omaan pussukaansa ja pussukka annetaan jälleen kerran jollekulle yleisöstä.

Kohtaus 2 Perhos-/Lähdehuone

*Rusina muistuttaa yleisöä liikkumaan varovaisesti, sillä keijut tarvitsevat perhosia kulkuvälineikseen. Johdateltuaan yleisön koristelähteen luo, Rusina kertoo vedessä asusteleavasta lähteenhaltiasta. Rusina ei huomaa **Vihtahousua**, joka kyyristelee pusikossa salakuuntelemassa.*

RUSINA:

Jokaisella lähteellä on haltia. Sanotaan, että veden pinta on kuin ikkuna toiseen maailmaan ja toisinaan henki voi näyttää välähdyksiä tulevaisuudesta. Liian

syvälle ei kuitenkaan kannata tuijottaa, sillä haltia saattaa ryöstää tuijottajan sielun! Älkää kuitenkaan pelätkö. Yleensä haltiat ovat ystävällisiä ja ehkäpä tänäänkin tämän lähteen haltia voi auttaa meitä tehtävässämme. Jätetään haltialle uhrilahja, niin hän varmasti auttaa meidät eteenpäin!

Rahat jätetään lähteen reunalla olevan leikkisammakon alle. Vihtahousu nousee pusikosta. Rusina tyrmistyy. Vihtahousu hihittää. Kiivaan sananvaihdon lomassa Vihtahousu esitellään.

RUSINA:

Vihtahousu! Mistä sinä siihen tupsahdit?

VIHTAHOUSU:

Hys! Rupiset korvani eivät kestä tuota vastenmielisen heleää ääntäsi. Kuuntelen paljon mieluummin kolikoiden kilinää taskujeni pohjalla.

Vihtahousu osoittaa hykerrellen leikkisammakkoa.

VIHTAHOUSU:

Vaikkapa juuri noiden kolikoiden, jotka äsken annoit lähteenhaltijalle.

RUSINA:

Hiisi vieköön!

Vihtahousu hieroskelee käsiään yhteen ja vilkuilee yleisöä.

VIHTAHOUSU:

Se kuuluu työnkuvaan. Muistakaa, ne ketkä riehuvat, pääsevät minun mukaani sysimetsän synkimpiin syvyyksiin.

Rusina kääntyy katsomaan yleisöön päin.

RUSINA:

Meidän on syytä olla varuillamme. Tuo mokoma on takuulla tullut tänne tekemään töllöntöitä.

Vihtahousu tarkastelee yleisöä silmät sirrillään ja on nuuhkivinaan ilmaa.

VIHTAHOUSU:

Menohan on kuin kalamarkkinoilla ikään. Haistan salaisuuksia. Mitä te oikein suunnittelette?

Rusina vaikuttaa välttelevältä, sillä hän ei halua Vihtahousun tietävän totuutta.

RUSINA:

Tulimme vain katsomaan, josko lähteen kätkeyt salaisuudet paljastuisivat meille.

VIHTAHOUSU:

Vai oikein kätkeyt. Anna kun arvaan, tekin olette etsimässä sitä paljon puhuttua aarretta!

RUSINA:

Vierivä kivi ei sammaloidu, Vihtahousu. Vaan me sammaloidumme, mikäli vielä viivytät meitä. Vai väitätkö tietäväsi, mihin aarre on kätkeyty?

VIHTAHOUSU:

Hah! Vaikka jotain tietäisinkin, huuleni ovat sinetöidyt. MUTTA yhdellä ehdolla voisin avata sanaisen ARKKUNI..

Rusina katsoo Vihtahousua toiveikkaana.

VIHTAHOUSU:

Otatte minut mukanne etsintäretkelle!

Rusina kääntyy katsomaan yleisöä epätoivoisena.

RUSINA:

Voiko tästä seurata mitään hyvää?

VIHTAHOUSU:

Lupaan, että olen mitä miellyttävintä matkaseuraa. Voin kantaa kaikki arvotavaranne. Vaan mikä sinun naamasi noin ryttyyn vetää, Rusinainen? Etkö halua olla ystäväni?

Vihtahousu haluaa kätellä Rusinaa yhteistyökumppanuuden merkiksi eikä Rusina voi vängätä vastaan. Rusina joutuu ottamaan Vihtahousun mukaan aarteenetsintään ja sekös Vihtahousua huvittaa. Siirryttäessä seuraavaan kasvihuonetilaan, Rusina kehottaa yleisöä pitämään Vihtahousua silmällä.

Kohtaus 3 Porrastasannehuone

Vihtahousu yrittää varastaa huomion alkamalla intoilla lihansyöjäkasveista, jotka ovat hänen lempikasvejaan. Vihtahousu tiirailee yleisöä merkitsevästi nautiskellen kauheuksien kertomisesta.

VIHTAHOUSU:

Lihansyöjäkasvit! Näistä minä pidän. Kasvin kaunis väri houkuttelee paha aavistamattomia karpäsiä, jotka lopulta putoavat kasvin nälkäiseen nieluun! Nyt olisi sattumoisin päivällisaikakin. Täältä löytyisi varmasti monta mehukasta nakisormeaa marinoitavaksi.

RUSINA:

Vihtahousu! Tiedonnälkäiset vieraamme menettävät pian ruokahalunsa takiasi.

Vihtahousu näyttää loukkaantuneelta. Rusina alkaa kertoa yleisölle kasveista ja niiden haltioista.

RUSINA:

Jokaisella kasvilla on oma haltijansa, joka on paljolti kasvin värinen ja näköinen. Juuri sen vuoksi niitä on niin vaikea nähdä. Haltijat ja keijukaiset ilmestyvät ja katoavat emokasvinsa mukana. Haltiat ovat koko ajan olemassa, ja ne putkautavat aina esiin kasvien mukana. Uskokaa tai älkää, mutta luonto osoittaa jo pikkuruiselle siemenellekin tulevan haltiansa.

Rusina tarkastelee lähemmin persikkapuuta ja kertoo siihen liittyvän tarinan.

RUSINA:

Japanilaisen tarun mukaan muuan vanha nainen oli joella pesemässä vaatteita, kun hän yllättäen huomasi persikan kellumassa virran mukana. Nainen otti persikan mukaansa, sillä hän arveli että siitä riittäisi ruokaa hänelle ja hänen miehelleen päiviksi. Heidän alkaessaan aterioimaan, he huomasivat yllättäen että persikan kiven sisällä lepäsi pieni poikalapsi. Pariskunta kasvatti lapsen omaan, ja näin lapsesta tuli vahva ja viisas. Kasvettuaan aikuiseksi lapsi matkusti demonien saarelle. Hän päihitti taistelussa demonit ja palasi kotiin mukanaan aarteita, jotka hän lahjoitti vanhemmilleen kiitoksena siitä, että he olivat kasvataneet hänet ja pitäneet hänestä huolta.

Tarinan päätyttyä ylätasanteelta alkaa kuulua musiikkia. Keijut ilmestyvät ja alkavat tanssia. Hetken kuluttua tanssi keskeytyy piilossa olleen keijukuningattaren parahtaessa surumielisesti. Keijukuningatar astuu etualalle ja katsoo onnettomana rikkoutunutta siipeään. Muut keijut elehtivät hätääntyneinä.

RUSINA:

Hyvänen aika sentään! Mitä keijukuningattarelle on tapahtunut?

Vihtahousu tirskuu huvittuneena keijukuningattaren ahdingolle.

RUSINA:

Poloinen on loukannut siipensä! Kuinka voisimme auttaa häntä?

Lanka neuloineen otetaan esiin. Yksi keijuista laskee alas köyden ja korin, johon lanka neuloineen asetetaan. Keijukuningattaren saatua langan ja neulan, hän ilahtuu silminnähden. Hän asettaa koriin jonkin esineen ja koria aletaan laskea takaisin alas.

RUSINA:

Kuinka antelias hän onkaan! Olen varma, että keijukuningattaren lahjasta on meille apua.

Korista löytyy kultainen avain.

RUSINA:

Lausukaamme yhdessä kiitos keijukuningattarelle. Kun lasken kolmeen, kajautetaan suureen ääneen "Kiitos!"

Keijukuningatar niiaa. Avain annetaan Vihtahousun haltuun osoituksena siitä, että hänen tulee olla luottamuksen arvoinen.

RUSINA:

Minun on vaikea luottaa sinuun, mutta uskon että tässä on sinun kaltaisellesi hiidenpahasellekin tilaisuus ryhdistäytyä. Siksi luovutan haltuusi tämän avaimen. Älä kuitenkaan yritä mitään temppuja. Minä ja seurueeni saamme sinut takuulla kiinni, jos yrität livistää avaimen kanssa tiehesi.

Vihtahousu nyökyttelee, hieroo kämmeniään yhteen ja nappaa avaimen hieman liian innokkaasti Rusinalta.

VIHTAHOUSU:

Tietenkin, tietenkin. Minuun voitte luottaa. Hehe.

Kohtaus 4 Puuhuone

Rusina huomaa sitruunapuun ja johdattaa yleisön sen luo.

RUSINA:

Kuinka moni on maistanut sitruunaa? Vaan tiedätkö, miksi sitruuna on niin happaman makuinen? Minäpä kerron teille sitruunapuun tarinan. Katsokaas, sitruunapuun hedelmät eivät olleet alkujaan keltaisia, vaan punaisia. Hedelmät olivat kauniita, ja kaikki ohikulkijat ihailivat niitä. Tämän vuoksi puusta tuli ylimielinen, ja lopulta siitä tuli paha eikä se antanut kenenkään viedä hedelmiään. Puu kasvatti itsensä ympärille orjantappuroita, jotka lävistivät ja myrkyttivät kaikki jotka yrittivät poimia puun hedelmiä. Lopulta hedelmät mätänivät ja putosivat pois. Eräänä päivänä viisauden jumalatar, Athena, istahti puun luo ja alkoi puhua sille. Hän pyysi puulta hedelmiä syödäkseen, mutta puu kieltäytyi. Jumalatar Athena suuttui, ja kirosi puun sanoen "Sinä kopea puu, tänään hedelmäsi muuttuvat. Ne eivät ole enää punaiset vaan vihreät kuten sinun häijyytesi ja kypsyyssään keltaiset kuten sinun vihasi." Kirous muutti puun hedelmät happamiksi eikä kukaan enää halunnut syödä niitä. Puu katui ilkeyttään ja ylimielisyyttään ja suru kuihdutti sen lehdet. Jumalatar Athenan kävi puuta sääliksi. "Näin katumuksesi, joten muutan hedelmäsi. Tästä lähtien erotut muista puista ihmeellisellä tuoksullasi ja tästä lähtien kutsun sinua sitruunapuuksi, joka merkitsee katuvaista jumalten kielellä". Siitä lähtien sitruunapuun hedelmiä on pidetty arvossa ja vielä nykyisinkin sitruunat ovat välttämätön osa jokapäiväistä elämää.

Puun luota löytyy herkkupaloja, jotka laitetaan omaan pussukaansa. Rusina on innoissaan, sillä hän vaistoa aarteen olevan lähetyvillä.

RUSINA:

Aarre ei takuulla ole kaukana!

VIHTAHOUSU:

Siitä tiedosta ei ole sinulle paljoa iloa. Mikäli vartijalintu Juuso huomaa tulomme, päädymme takuulla jalkapuuhun.

Rusina hyssyttelee yleisöä ja kehottaa heitä seuraamaan häntä hiljaa seuraavaan huoneeseen.

Kohtaus 5 Tropiikki

Rusina menee Juuson häkin luo, ja on kuuntelevinaan ja ymmärtävinään Juuson puhetta.

RUSINA:

Kunnianarvoisa vartija Juuso sanoo, että meidän täytyy antaa hänelle jotain, jotta saamme luvan tutkia huonetta.

Herkkupalat annetaan Juusolle. Juuso paljastaa salaisuuden.

RUSINA:

Juuso sanoo, että kasvi johon tulenväriset kissat ripustavat häntänsä, johdattaa meidät aarteen luo. Etsitään sitä yhdessä!

Isokissanhännän löydyttyä Rusina kertoo hieman, millainen kasvi on kyseessä.

RUSINA:

Kissat jättävät häntänsä puuhun jotta voisivat muuttua ilta-auringonsäteistä takaisin kissoiksi yön laskeuduttua. Tällaista tietoa ei löydy, kuinka se nyt sano- taankaan, Wikipediasta. Mutta katsokaapas tuonne!

Rusina osoittaa polun päässä kasvavan puun oksaan, jossa roikkuu punainen langanpätkä.

RUSINA:

Joku on näemmä jättänyt häntänsä väärään paikkaan. Tämä on varmasti johto- lanka. Seurataan sitä!

Rusina ohjaa yleisöä etenemään polulla, jonka juurella kasvavien puiden oksilta löytyy lisää langanpätkiä. Langanpätkät johdattavat kasvialueen keskelle, josta aarrearkku löytyy. Kun arkku löydetään, Rusina hihkuu ilosta.

RUSINA:

En saata uskoa, että löysimme viimein aarteen jota monet ovat etsineet koko ikänsä! Mennään pian katsomaan, mitä arkku pitää sisällään.

Rusina ottaa arkun ja pyytää yleisöä siirtymään tilan takaosaan, josta löytyy pöytä ja muutama tuoli. Rusina laskee arkun pöydälle. Vihtahousu kiiruhtaa arkun luo.

VIHTAHOUSU:

Minä tahdon avata arkun! Minulla on avain!

Vihtahousu työntää avaimen lukkoon, mutta nappaakin arkun kainaloonsa ja lähtee lipettiin. Rusina pui nyrkkiään Vihtahousun suuntaan ja kehottaa yleisöä asemoitumaan tilaan niin, ettei Vihtahousu pääse pakenemaan.

RUSINA:

Vihtahousu yrittää vohkia aarteen! Nopeasti, levittäytykää niin ettei Vihtahousu pääse ulos ovesta.

VIHTAHOUSU:

Aarre on minun, minun, minun!

Vihtahousu kompastuu yrittäessään väistellä ihmisiä. Rusina lähestyy Vihtahousua, joka puristaa arkkua tiukasti sylissään ja pälyilee ympärilleen etsien pakoreittiä. Rusina kääntyy katsomaan yleisöä.

RUSINA:

Ahneus on sumentanut Vihtahousun harkintakyvyn. Voisin lausua loitsun, jonka avulla hän varmasti tulee järkiinsä. "Pyyhkiydy pois ahneuden piirto, katoa silmistä hullun kiilto!"

Vihtahousu puristaa arkkua edelleen tiukasti sylissään.

VIHTAHOUSU:

Aarre on minun, minun, minun!

RUSINA:

Loitsu ei näyttänyt tepsineen. Tiedän kuinka saamme siihen lisää voimaa. Lausutaan loitsu yhdessä! "Pyyhkiydy pois ahneuden piirto, katoa silmistä hullun kiilto!"

Rusinan ohjattua yleisö lausumaan loitsu, Vihtahousu havahtuu.

VIHTAHOUSU:

Mitä te siinä oikein töllistelette? Ettekö te koskaan käytä aarrearkkujanne iltakävelyllä?

Rusina iloitsee huomattessaan loitsun toimineen.

RUSINA:

Vihtahousu vaikuttaa olevan taas järjissään. Mikä helpotus! Siirrytäänpä nyt pöydän äärelle, jotta pääsemme tutkimaan aarretta tarkemmin. Tulehan, Vihtahousu.

Rusina kiskoo hellästi paikallaan kyyristelevää Vihtahousua käsivarresta, kunnes tämä nousee ylös ja lähtee seuraamaan Rusinaa lähimmän pöydän luo. Sitten hän laskee arkun pöydälle ja kaivaa avaimen taskustaan. Rusina taputtaa innoissaan käsiään, kun Vihtahousu avaa arkun. Arkun sisältä löytyy kasvin siemeniä. Rusina ottaa arkusta yhden siemenen ja esittelee sitä yleisölle.

RUSINA:

Näettekö? Nämä pikkuruiset siemenet suorastaan pursuavat elämää. Ja nyt, katsokaa ympärillenne. Kaikki kasvit, niin sievät kukat kuin mahtavat puutkin, ovat saaneet alkunsa tällaisesta siemenestä. Aarteista arvokkain on elämä, mutta jotta se säilyisi, on sitä vaalittava huolella. Se, mitä nämä siemenet ver-sovat ajan myötä, on mysteeri. Haluaisitteko te ottaa siitä selvän?

Rusina ja Vihtahousu jakavat yhdessä kasvien siemeniä halukkaille mukaan otettavaksi. Vihtahousu nappaa yhden siemenen ja pohtii ääneen, voisikohan kyseisestä siemenestä kasvaa lihansyöjäkasvi. Rusina kiittää yleisöä ja ravistelee Vihtahousua, joka tuijottaa yhä ihmeissään siementä. Vihtahousu havahtuu mietteistään ja kumartaa yhdessä Rusinan kanssa yleisölle.

LOPPU.